

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Gretos Barkauskienės,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutartis
Directors' and Officers' liability insurance agreement**

Vadovas: doc. dr. Laurynas Didžiulis

Recenzentas/recenzentė: dr. Tomas Kontautas

Vilnius
2021

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojami teisiniai santykiai, susiklostantys tarp vadovaujančių asmenų civilinės atsakomybės draudimo sutarties šalių, apžvelgiama teismų praktika bylose dėl vadovo civilinės atsakomybės, vertinamas verslo sprendimo taisyklės taikymas bei draudimo sutarčių sąlygos, pateikiami istoriniai pavyzdžiai bei, analizuojant mokslinę literatūrą, išskiriami probleminiai aspektai, susiję su draudžiamųjų įvykių apibrėžimu.

Pagrindiniai žodžiai: vadovų civilinė atsakomybė, draudimo sutartis, rizikos valdymas, didžiausio pasitikėjimo reikalavimas, priežastinis ryšys, verslo sprendimo taisyklė.

This work analyses legal relationships between the parties of the Directors' and Officers' liability insurance contract, also the case law regarding liability of the directors. In addition, the implementation of business judgement rule is being evaluated, as well as the insurance contract rules. The historical examples are presented and, while analyzing scientific literature, problematic aspects, related to insured events, are identified.

Keywords: directors' liability, insurance contract, risk management, utmost good faith, causation, business judgement rule.

Turinys

Ižanga.....	4
1. Įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo samprata.....	8
1.1. Įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo sąvoka ir poreikis valdyti rizikas verslo aplinkoje.....	8
1.2. Potencialių ieškovų spektras: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika bylose dėl įmonės vadovo civilinės atsakomybės.....	11
1.4. Teisinių išlaidų padengimo elemento svarba	15
1.2. Įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutarčių atribojimas nuo kitų draudimo sutarčių rūšių	15
2. Įmonės vadovo civilinės atsakomybės sutarties klasifikavimo ypatumai	18
2.1. Apsaugos objekto samprata	19
2.2. Draudimo rizika bei draudžiamieji įvykiai	24
2.3. Sutarties dalyviai	28
2.5. Draudimo laikotarpis ir draudimo apsauga	32
2.6. Sutarties forma bei sudarymo ypatumai	35
3. Įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutarties šalių teisės ir pareigos ...	38
3.1. Draudėjo pareiga atskleisti informaciją.....	38
3. 2. Draudiko pareiga sumokėti draudimo išmoką.....	40
IŠVADOS.....	43
SANTRAUKA.....	52
SUMMARY.....	53
PRIEDAI	54

Ižanga

Nagrinėjamos temos aktualumas. Vadovaujančių asmenų civilinės atsakomybės draudimas (angl. *directors' and officer's liability insurance* arba *D&O liability insurance*) yra civilinės atsakomybės draudimo rūšis, skirta apsaugoti asmenis nuo asmeninio pobūdžio nuostolių, kurie atsiranda dėl einamų vadovaujančių pareigų įmonėje ar organizacijoje, kai šių pareigų ėjimo pasėkoje šiems asmenims pareiškiamas ieškinys dėl žalos atlyginimo. Vadovaujantis pareigas užimantys asmenys turi ne tik su savo pagrindinių darbinių funkcijų atlikimu susijusias pareigas, tačiau ir fiduciarines pareigas: Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių (toliau – Akcinių bendrovių) įstatymo 19 str. 8 d. nurodo, kad valdymo organai privalo veikti bendrovės ir jos akcininkų naudai, laikytis įstatymų bei kitų teisės aktų ir vadovautis bendrovės įstatais; Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – Civilinis kodeksas) 2.87 str. įtvirtinta pareiga veikti sąžiningai ir protingai, būti lojaliems, laikytis konfidencialumo, vengti situacijos, kai asmeniniai interesai prieštarauja ar gali prieštarauti juridinio asmens interesams. Be to, vadovaujantys asmenys neša atsakomybę už jiems pavaldžių darbuotojų veiksmus. Tais atvejais, kai vadovas padaro žalos, veikdamas pagal savo, kaip valdymo organo, kompetenciją, jam taikoma neribota civilinė atsakomybė, tačiau nuo 2014 m. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas bylose dėl bendrovės vadovo civilinės atsakomybės *expressis verbis* ėmė taikyti verslo sprendimų priėmimo taisyklę (angl. *business judgement rule*) (Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, 2016, p. 37). Dėl šios priežasties įmonės vadovo atsakomybės ribos yra susiaurinamos dėl nepasiteisinusių sprendimų, tačiau atsakomybė nėra eliminuojama visiškai.

Vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutarčių ištakos glūdi Didžiosios Britanijos draudimo ir perdraudimo rinkoje (angl. *Lloyd's of London*). Reaguojant į ekonominio nuosmukio sąlygotą griežtėjantį vadovų atsakomybės sąlygų reguliavimą, apie 1950-tuosius metus, perkėlus esmines civilinės atsakomybės taisykles bendrovių vadovų atvejams, pradėta drausti pastarųjų civilinė atsakomybė (Baker, Griffith, 2011, p. 51). Pažymėtina, kad iš pradžių ši draudimo rūšis nebuvo itin populiarė, nes tiek Jungtinėje Karalystėje, tiek Jungtinėse Amerikos Valstijose, buvo diskutuojama dėl šios draudimo rūšies pritaikomumo ir teisėtumo, o populiarumas pasiekė piką tik apie 1980-uosius, t. y. nusistovėjus teismų praktikai dėl šios draudimo rūšies. Lietuvoje išpopuliarėjo sąlyginai neseniai. Šiuo metu draudimo sutartis gali būti itin aktuali, įvertinant pasaulinės pandemijos dėl COVID19 sukeltas pasekmes bei taikytų karantino apribojimų įtaką turizmo, apgyvendinimo paslaugų bei kituose sektoriuose. Vis dėlto spaudoje gausu

pranešimų apie sparčiai kylančius premijų dydžius, ir manoma, kad draudimo kaina dar augs: premijų dydžiai padvigubėjo Jungtinėje Karalystėje (Thomas, 2021), o Jungtinėse Amerikos Valstijose draudimo kaina pandemijos kontekste išaugo tiek stipriai, kad pvz., elektrinių automobilių gamintojo *Tesla* vadovas E. Muskas priėmė sprendimą garantuoti asmeninėmis lėšomis už bendrovės vadovus, be to, sparčiai augant ieškinių įmonės vadovams skaičiui, draudikai sprendžia, kurias kompanijas apdrausti, kaip savo klientus, o kurias ne, bei bando įtikinti įmones neskubėti sudaryti taikos sutarčių su ieškovais ir siekti pergalės teismuose (Indap, 2021). Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2021 m. pradžioje dėl besitęsiančio karantino negalėjo dirbti daugiau nei 5 000 darbuotojų, labiausiai paveiktas didmeninės prekybos, išskyrus maisto gėrimų, tabako, valymo priemonių, vaistų, kitos specializuotos prekybos sektorius, viešajame sektoriuje labiausiai nukentėjo švietimo sektorius (Lietuvos statistikos departamentas, 2021). Audito ir mokesčių konsultacijų bendrovės *PricewaterhouseCoopers* interneto svetainėje skelbiamais atliktos apklausos duomenimis, apklausus per tūkstantį finansų vadovų apie galimą pandemijos įtaką verslui, apie 60 proc. apklaustųjų didžiausią susirūpinimą kėlė pasaulio ekonomikos nuosmukio poveikis, o dauguma prognozavo reikšmingus poveikius įmonių veiklai: pajamų ir (arba) pelno sumažėjimą iki 25 proc., dėl ko buvo planuojami produktų bei paslaugų pokyčiai (PricewaterhouseCoopers, 2020). Taigi pagrįstai galima teigti, kad vadovai turės priimti sprendimus, kurie nebūtinai bus palankiai priimti įmonės akcininkų, darbuotojų ar trečiųjų asmenų. Atkreiptinas dėmesys, kad tarp vadovų vis dar pasitaiko klaidinga nuomonė, kad potencialiais ieškovais gali būti tik akcininkai, nors ieškinį gali pareikšti ir valstybės institucijos, trečiosios šalys, susijusios sutartimis, bankroto administratorius, kreditoriai, teisėsaugos institucijos, tiekėjai, klientai, esami ir buvę darbuotojai bei konkurentai (Youngman, 1999, p. 22). Įvertinus sudėtingus sprendimus, kuriuos turės priimti įmonių vadovai, tikėtina, kad ateityje išaugs bankroto bylų skaičius. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, per pastaruosius penkerius metus buvo fiksuojama kylanti statistinės kreivės kryptis, kasmet daugėjant atitinkamais metais pradėtų ir baigtų bankroto procesų, o nuo 2016 m. šis skaičius ėmė viršyti 2000 ir stabiliai augo. Taigi, bankroto administratoriui peržiūrint bankrutuojančios įmonės vadovo sudarytus sandorius ar įmonei patiriant nuostolius, vadovų civilinės atsakomybės draudimo klausimas tampa itin aktualus: gali kilti ginčai dėl laiku nesikreipimo dėl bankroto bylos iškelimo, įmonės finansinių įsiskolinimų kreditoriams augimo, o kartu ir ieškinio tikimybė. Įmonės akcininkai gali kvestionuoti pelno sumažėjimą. Taip pat, spręstinas buvusio vadovo atsakomybės klausimas bei draudimo apsaugos nepertraukiamumas, šiam paliekant vieną įmonę ir pereinant dirbti į kitą.

Mokslinėje literatūroje pasitaiko nuomonių, kad ši draudimo rūšis iškraipo atgrasymo mechanizmą, perkeldama potencialiai netinkamą sprendimą priėmusio asmens (pareigūno, vadovo ar pačios įmonės) prievoles trečiajai šaliai (draudikui), nebent draudikas imasi veiksmų šių pasekmių išvengti, t. y. per draudimo santykį daro įtaką priimamiems sprendimams ir veikia, kaip tarpininkas reguliacinėje dinamikoje; tačiau išlieka klausimas, kokią įtaką draudikai per šį santykį turi, ir ar ši įtaka pakankama, taip išsaugant akcininkų bylinėjimosi galimybes, kaip reguliacinį mechanizmą (Baker, Griffith, 2011, p. 11). Svarbus aspektas ir draudimo kaina, kuri dėl pagrįstai išaugusios rizikos tikėtina augs, nors Lietuvos banko duomenimis, per pirmuosius tris 2020 m. ketvirčius draudimo rinkos dalyviai kilusią riziką suvaldė, tačiau, lyginant su pastaraisiais metais, krito ne gyvybės draudimo rezultatai - 2.5 proc. (Lietuvos bankas, 2020, p. 5). Svarbu paminėti, kad vadovų civilinės atsakomybės draudimas kartu su kitomis draudimo rūšimis užima itin mažą rinkos dalį, o bendrąjį sumažėjimą labiausiai lėmė transporto draudimo sutarčių skaičiaus sumažėjimas, tačiau klausimas išlieka svarbus turint omenyje, viešuosius pirkimus – valstybinės įmonės, draudžiančios savo vadovus, turės ieškoti optimaliausios kainos.

Darbo tikslas – išnagrinėti įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutarčių sąlygas bei išskylančią problematiką, nustatant, kas yra draudžiamieji ir nedraudžiamieji įvykiai bei draudimo apsaugos ribas.

Darbe tikrinama hipotezė – Lietuvos teismams plačiai taikant verslo sprendimo taisyklę, įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutartis nėra tokia aktuali, kaip Jungtinėse Amerikos Valstijose.

Šiame darbe buvo išsikelti keturi **uždaviniai**:

1. Išsiaiškinti įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutarčių sąlygų ypatumus;
2. Išanalizuoti sutarties šalių teisių ir pareigų visumą;
3. Pateikti rizikos apibrėžimą santykyje su draudžiamaisiais įvykiais;
4. Išanalizuoti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos tendencijas bylose dėl vadovų civilinės atsakomybės klausimų .

Objektas: teisiniai santykiai, susiklostantys tarp įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutarčių šalių.

Rengiant baigiamąjį darbą, taikomi šie **tyrimo metodai**: aprašomasis metodas, sisteminis metodas, istorinis metodas, lyginamasis metodas, lingvistinis metodas ir statistinis metodas. Aprašomasis metodas naudojamas apibūdinti ir atskleisti galiojančių įstatymų bei sutarčių nuostatas, lingvistinis metodas pasitelktas jas aiškinant, o sisteminis

metodas, panaudotas sąvokų atskyrimui bei panašumų ir skirtumų identifikavimui. Istorinis metodas pasitelktas apibūdinant įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutarčių vystymosi aspektus, o statistinis metodas pritaikytas analizuojant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo sprendimus bylose dėl vadovų civilinės atsakomybės klausimo. Lyginamasis metodas naudotas, siekiant identifikuoti teisinio reguliavimo bei sutarčių nuostatų panašumus ir skirtumus tarp Lietuvos ir bendrosios teisės tradicijos valstybių: Jungtinės Karalystės bei Jungtinių Amerikos Valstijų, kuriose atsirado ir vystėsi vadovų civilinės atsakomybės draudimo sutartys.

Darbo originalumas: vadovų civilinės atsakomybės draudimo sutartys praktiškai nebuvo nagrinėtos moksliniuose darbuose Lietuvoje. Per pastaruosius penkerius metus magistro baigiamuosiuose darbuose buvo nagrinėjamos kibernetinių rizikų draudimo sutartys (Kučinskas, 2016), krovinių vežėjų civilinė atsakomybė (Jankovskis, 2017), taip pat draudimo sutarčių sudarymo internetu problematika (Palčiauskaitė, 2019), žala, kaip viena iš vadovo civilinės atsakomybės kilimo sąlygų (Urbonaitė J., 2016). Daugiausia kitų mokslinių darbų, susijusių su nagrinėjama tema, tyrė vadovų civilinės atsakomybės sąlygas.

Svarbiausi šaltiniai: Civilinis kodeksas, Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas (toliau – Draudimo įstatymas), Akcinių bendrovių įstatymas, etc. Lyginamosios analizės metu remtasi teisine literatūra, mokslininkų darbais, teismų praktika ir kitais šaltiniais.

1. Įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo samprata

Šiame skyriuje aptariama draudimo paskirtis, pateikiamas vadovaujančių asmenų civilinės atsakomybės draudimo apibrėžimas bei išskiriama, kokiai draudimo rūšiai šios draudimo sutartys priskirtinos. Taip pat, apžvelgiama įmonės vadovo civilinė atsakomybė, civilinės atsakomybės sąlygos bei verslo sprendimo taisyklė; aptariamas poreikis valdyti riziką verslo aplinkoje bei potencialių ieškinių spektras, įmonės vadovo atsakomybės dualumas, teisinių išlaidų padengimo elemento svarba; apžvelgiami statistiniai duomenys. Įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutartys palyginamos su iš pažiūros panašiomis draudimo sutartimis, išskiriant kertinius skirtumus.

1. 1. Įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo sąvoka ir poreikis valdyti rizikas verslo aplinkoje

Draudimo paskirtis visų pirma yra sumažinti ar išvengti rizikos patirti didelius tikėtinus nuostolius, kurie atsirastų, jeigu draudimo sutartis nebūtų sudaryta. Vadovaujančių asmenų civilinės atsakomybės draudimas, pagal draudžiamų interesų pobūdį, priskirtinas prie civilinės atsakomybės draudimo rūšies. Prie jos priskirtinos ir kitos, neretai privalomos, draudimo rūšys, kaip pvz., privalomasis transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimas ar privalomasis profesinės atsakomybės draudimas, apimantis tokias profesijas, kurių profesiniais veiksmais padaryta žala gali būti labai didelė. Užsienio valstybėse diskutuojama, ar nevertėtų ir vadovų civilinės atsakomybės draudimo privalomumo dėl minėtų priežasčių. Darbo rengimo metu, įmonės vadovo civilinę atsakomybę drausti nebuvo privaloma, tačiau draudimo sutartis tampa vienu iš esminių įrankių valdyti riziką, susijusią su verslo sprendimais, o taip pat išlaisvina sprendimų priėmėją nuo baimės patirti nepakeliamus nuostolius. Ši draudimo rūšis turi tam tikro specifiškumo – visų pirma, civilinės atsakomybės draudimo atveju draudėjas ir išmokos gavėjas yra skirtingi asmenys (Jurevičienė, 2015, p. 103), be to, draudimo išmoka paprastai pradedama mokėti, padengiant teisinių paslaugų kaštus gynybai, nelaukiant teismo sprendimo.

Rinkos ekonomikos sąlygomis veikiančių įmonių veikla yra labai dinamiška, todėl neišvengiamai sietina su rizika: kintant aplinkai, verslui būdingas neapibrėžtumas, prognozuojamų rezultatų neužtikrintumas, rizikingi sprendimai (Kaleininkaitė, Trumpaitė, 2007, p. 176). Dėl šių priežasčių įmonių vadovai, priimdami sprendimus, bei valdydami riziką, susiduria su daugeliu problemų: informacijos stoka, plačiu pareigų tiek įmonei, jos akcininkams, darbuotojams ir net tretiesiems asmenims spektru, poreikiu vykdyti

ekonomiškai efektyvią įmonės veiklą, o tuo pačiu ir baime susidurti su neribota civiline atsakomybe.

Vadovų civilinės atsakomybės draudimo klausimas užsienio teisinėje literatūroje yra labai populiarus, tačiau trūkstama empirinių tyrimų, kaip elgiasi rūpestingi vadovai, susidurdami su potencialių civilinių ieškinių grėsme, t. y. ar jie, vykdydami savo pareigas, yra linkę ar vengia prisiimti didesnę riziką¹ (Pham, 2017, p.1). Dėl šios priežasties, 2017 m. buvo atliktas tyrimas, apimantis vadovaujančių asmenų civilinės atsakomybės teisinės bazės analizę bei empirinį išsikeltų hipotezių ištyrimą. Vienas iš tyrimo elementų apėmė vadovaujančių asmenų gynybinio elgesio (angl. *defensive behavior*) fenomeną: buvo apklausti 54 didžiausių Olandijos bendrovių vadovaujančias pareigas užimantys asmenys, taip pat, teisės profesionalai, draudikai bei rizikos valdymo specialistai. Tyrimo ašis apėmė vadovaujančių asmenų civilinės atsakomybės suvokimą. Tyrimas nedavė vienareikšmiškų atsakymų, tačiau galima buvo identifikuoti, kad vadovai nesijaučia saugiai neapibrėžtumo akivaizdoje, be to jiems iki galo nėra aiškios civilinės atsakomybės sąlygos, bei prisiimamos rizikos mastas, taip pat išskirta teismų sprendimų nuoseklumo, ypač bankroto bylose, svarba rizikingų sprendimų prisiėmimo klausime (Pham, p.165).

Pažymėtina, kad empiriniai tyrimai, kuriais tirtos vadovų civilinės atsakomybės draudimo rinkos nevienareikšmiškai vertina tiek bendrovių poreikį apdrausti savo vadovus, tiek pačios draudimo sutarties efektyvumą. Pvz., 2015 m. empirinio tyrimo, nagrinėjant Kanados draudimo rinką, metu nustatyta, kad esant finansiniam nestabilumui, vadovų civilinės atsakomybės draudimas funkcionuoja geriau negu kitos bendrovės funkcionavimo stabilumą užtikrinančios priemonės (Gaber, 2015, p. 225). Moksliniame darbe pažymima, kad draudikas tikėtina taiko kitokius standartus nei teismai, įvertindamas aplinkybes, kaip pvz., bloga reputacija spaudoje, tyrimo išlaidos, tačiau vienareikšmiškai teigti, kad dėl to linkstama link ginčų sprendimo neteismine tvarka negalima (Gaber, p. 225). Svarbu paminėti, kad susitarimo (angl. *settlement*) kultūra tarp šalių yra plačiai paplitęs reiškinys bendrosios teisės tradicijoje. Tais atvejais, kai teismų praktika yra nusistovėjusi, todėl lengviau prognozuojama, sutaupant laiko bei bylinėjimosi išlaidų, šalys linkusios susitarti, neperduodant ginčo nagrinėti teismui. Draudikai tai daro ir iš praktinių sumetimų, nes vadovų civilinės atsakomybės atveju, noras sumažinti žalos atlyginimo už vadovus dydį, prie dengiamų teisinių išlaidų priskiriant ir įvairias įmonės antraeiles, tiesiogiai nesusijusias teisine išlaidas, teismuose yra netenkinamas (Youngman, 1999, p. 43). Įvertinant minėtas

¹ Dauguma tyrimų koncentruojasi į nesąžiningų vadovų elgesį, ir kaip šis pasireiškia bendrovei įgijus pavienį draudimo produktą, draudžiant konkretaus vadovo civilinę atsakomybę, ar visą įmonės draudimo paketą, tačiau praktiškai nėra analizuojamos situacijos iš sąžiningų vadovų perspektyvos.

aplinkybes, Šiaurės Amerikoje vadovų civilinėse atsakomybės draudimas yra ypač populiarus, o praktikoje ieškiniai beveik visada išsprendžiami be teismo, draudimo sumos ribose, tačiau mokslininkai pažymi, kad, būdami apsaugoti nuo akcininkų ieškinių, dalis vadovų dėl to priima prastus sprendimus (Lin, Officer ir Zou, 2011, p. 27).

Kanados vadovų civilinės atsakomybės draudimo rinka buvo nagrinėta ir oportunistinio aspekto (kaip jau minėta, daugumos vadovų civilinės atsakomybės draudimą nagrinėjančių tyrimų kartinė ašis – nesąžiningų vadovų elgesys). 2008 m. rinką nagrinėjusio tyrimo metu, nustatyta, kad įmonių vadybininkai yra linkę į oportunistiškumą, ypač, kai tai yra susiję su investicijų valdymu, tačiau pastebėta ir tai, kad draudikai nėra trumparegiai ir reaguodami kelia draudimo premijos dydžius, nors vienareikšmiškai teigti, kad mažos draudimo įmokos yra susijusios su geru bendrovės valdymu, taip pat negalima (Ghaleb, 2008, p. 84). Kito tyrimo autorius, kiek anksčiau tyręs Kanados rinką, buvo įsitikinęs, kad vis dėlto draudimo įmokos dydis atspindi bendrovės valdymo kokybę, o taip pat ir siejasi su pertekliniu vadovų finansiniu skatinimu (Core, 2000, p. 27).

Šiuo aspektu vertinant Jungtinių Amerikos Valstijų rinką, buvo pastebėta, kad tais atvejais, kai vadovai, kitoms sąlygoms esant vienodoms, prasčiau valdo įmonę, moka didesnes draudimo premijas, todėl ši informacija yra ypač aktuali potencialiems investuotojams, priimant investicinius sprendimus. Autorius rekomendavo ją skelbti viešai (Griffith, 2005, p. 42). Su šiuo siūlymu vis dėlto sunku sutikti, turint omenyje, kad tokios informacijos, kaip vadovų civilinės atsakomybės draudimo įmokų dydžių, viešas atskleidimas turi savų trūkumų: draudikai siūlo skirtingas draudimo sąlygas, įmonės veikia skirtinguose sektoriuose, skiriasi valdymo struktūra bei kiti bruožai, o taip pat draudimo įmokos dydis gali priklausyti ir nuo klientų lojalumo, todėl kai kurios įmonės nepelnytai gali būti nuvertintos.

Siekiant patikrinti, ar vadovaujančių asmenų civilinės atsakomybės draudimas gali būti moralinės rizikos (angl. *moral hazard*) priežastimi ir suteikia paskatas priimti pridėtinės vertės nesukuriantčius sprendimus, buvo nagrinėta ir Taivano rinka, laikotarpiu nuo 2008 m. iki 2010 m., atsirenkant įmones su itin plataus spektro vadovaujančių asmenų draudimu (Hsin-Yi Chi, 2015, p. 53). Atlikus empirinį tyrimą, prieita išvados, kad įmonės turinčios nestandartiškai plačią draudimo apsaugą, labiau linkusios pernelyg daug lėšų skirti nebūtinai pasiteisinančioms investicijoms, vadovaujantys asmenys priima prastus investicinius sprendimus bei siekia asmeninės naudos (Hsin-Yi Chi, p. 54).

Minėti tyrimai nepateikia užtikrinto atsakymo, ar visais atvejais ir visose valstybės civilinės atsakomybės draudimo sutarties sudarymas vadovo naudai bus paskata elgtis nesąžiningai ar nepaisyti su verslo sprendimais susijusių rizikų, todėl vertinant situaciją

Lietuvoje, būtina apžvelgti teisinį reguliavimą, teismų praktiką bei draudimo taisyklių elementus.

1. 2. Potencialių ieškovo spektras: Lietuvos Aukščiausio Teismo praktika bylose dėl įmonės vadovo civilinės atsakomybės

Lietuvoje veikiančioms bendrovėms būdinga vienpakopė bei daugiapakopė valdymo struktūra. Esant daugiapakopei valdymo struktūrai, bendrovės vadovas yra vienas iš keleto atsakomybę nešančių subjektų. Tuo tarpu, kai valdymo struktūra yra vienpakopė, įmonės vadovui priklauso visos įstatymuose įtvirtintos valdymo organų pareigos, iš kurių pagrindinės yra nurodomos Civilinio kodekso 2.82 str. 3 d., t. y. jis neša atsakomybę už dalyvių susirinkimo sušaukimą, juridinio asmens dalyvių informavimą, juridinio asmens veiklos organizavimą, etc. Akcinės bendrovės vadovo pareigos detaliau apibūdintos Akcinių bendrovių įstatyme.

Kiekviena įmonė turi turėti vadovą – tai privalomas visų bendrovių valdymo organas, kuris ir be atskiro įgaliojimo atstovauja įmonei. Teisinis įmonės vadovo statusas yra dualus: vadovas yra valdymo organas ir tuo pat metu darbuotojas. Akcinių bendrovių įstatymo 37 str. 4 d. nurodo, kad su akcinės bendrovės vadovu yra sudaroma darbo sutartis. Vadinasi, įmonės vadovui, einant savo pareigas, gali kilti dvejopa atsakomybė: ribota materialinė atsakomybė pagal darbo teisę, aptarta Lietuvos Respublikos darbo kodekso 254 str. bei 255 str., bei neribota civilinė atsakomybė, įtvirtinta Civilinio kodekso 6.251 str. nuostatose. Neribota civilinė atsakomybė visų pirma reiškia tai, kad laikomasi visiško žalos atlyginimo principo ir pareiga atlyginti žalą nėra niekaip susieta su darbo užmokesčiu, todėl gali ženkliai viršyti realias finansines galimybes ją padengti.

Po 2008 m. pasaulinės ekonominės krizės, neaplenkusios ir Lietuvos, padaugėjo bankrutuojančių įmonių, tuo pačiu ir išaugo ieškinių bankrutuojančių įmonių vadovams skaičius, o 2013 - 2014 m. Lietuvos Aukščiausiasį Teismą pasiekė žymiai išaugęs bylų skaičius dėl įmonių vadovų civilinės atsakomybės². Iš visų į paieškos rezultatų lauką patekusių bylų, svarioje dalyje jų buvo priimtas sprendimas perduoti bylą nagrinėti iš naujo. Pažymėtina, kad kai kurios apytikriai po dviejų metų „grįžo“ į Aukščiausiasį Teismą.

Reaguodamas į išaugusių ieškinių ir ne visada pagrįstų reikalavimų situaciją, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nuo 2014 metų *expressis verbis* pradėjo taikyti verslo sprendimo taisyklę (angl. *business judgment rule*) (Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, 2016, p. 37). Teismo aiškinimu, pagal šią taisyklę, siekiant išvengti įmonių plėtros lėtėjimo,

² Remiamasi autorės atlikto statistinio tyrimo duomenimis pagal viešos teismų sprendimų ir teisės aktų paieškos sistemos eTeismai.lt pateikiamus paieškos pagal susijusius raktažodžius rezultatus laikotarpiu nuo 2008 m. sausio 1 d. iki 2020 m. gruodžio 31 d. Plačiau, apie imties dydį ir taikytus metodus žr. Priedas Nr. 1 „Statistinis tyrimas“.

smukimo, bendrovės valdybos nariams (vadovui) suteikiama išplėsta verslo sprendimų apimtis (angl. a *widened scope of business judgment*). Verslo sprendimo taisyklė visų pirma reiškia, kad preziumuojamas valdymo organų veikimas *bona fide*, taip pat vertinamas ne veiksmų ekonominis rezultatas, o veiksmų teisėtumas sprendimo priėmimo metu. Pažymėtina, kad verslo sprendimo taisyklė apima verslo sprendimus, todėl sprendimai, kurie vertintini, kaip nepatenkantys į verslo sprendimų spektrą, nepatenka ir į verslo sprendimo taisyklės apsaugos ribas. Dėl šios priežasties, verslo sprendimo taisyklė visiškai neapsaugo net ir sąžiningo vadovo nuo galimos žalos dėl civilinio ieškinio pareiškimo: ieškiniai gali būti pareiškiami ne tik dėl įmonės ekonominės veiklos rezultatų (akcininkų ieškiniai), bet ir pareigos perduoti turtą tinkamo vykdymo bankroto atveju, sandorių naudingumo, darbuotojų darbo užmokesčio bei kitų darbo sąlygų klausimų ir pan., o kaštai nepasiriboja vien priteistų sumų sumokėjimu. Taip pat, teisminiai ginčai trunka ilgai. Pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarimu civilinėje byloje Nr. e3K-3-13-611/2020, ginčas, kuris tęsėsi nuo 2014 m., Teisme gražintas nagrinėti žemesnei instancijai antrą kartą. Taip pat, būta atvejų, kai bylinėjimosi išlaidų nepavyko pagrįsti, todėl jos nebuvo priteistos, nors Teismas priėmė palankų sprendimą įmonės vadovo atžvilgiu: pvz., civilinėje byloje Nr. e3K-3-30-313/2017 2017 m. vasario 9 d. nutartimi buvo priimtas palankus sprendimas kasatoriaus (įmonės vadovo) atžvilgiu, tačiau pastarajam nepateikus įrodymų dėl turėtų teisinių išlaidų, jų atlyginimo nepriteisė.

Kad vadovui kiltų civilinė atsakomybė, teismų praktikoje pripažįstama, kad būtina nustatyti visas civilinės atsakomybės sąlygas: neteisėtus veiksmus, atsiradusią žalą, priežastinį ryšį tarp veiksmų ir žalos ryšį bei kaltę. Nustačius vadovo neteisėtus veiksmus, lėmusius žalą (nuostolių atsiradimą), jo kaltė, remiantis CK 6.248 str. 1 d., yra preziumuojama, todėl ieškovas neprivalo įrodinėti, kad vadovas kaltas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje). Įmonės vadovo civilinę atsakomybę lemia tiek jam imperatyviai teisės aktuose nustatytų pareigų pažeidimas, tiek fiduciarinių pareigų įmonės atžvilgiu pažeidimas (Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, 2016, p. 27). Kaip jau minėta anksčiau, potencialių ieškovų ratas neapsiriboja įmonės akcininkais: tiek pačiai įmonei, tiek jos vadovui ieškinį gali pareikšti ir kiti asmenys. Tas ypač svarbu, atsiribojant nuo klaidingos prielaidos, kad, jei įmonės vienintelis akcininkas ir vadovas sutampa, tai dėl vadovo civilinės atsakomybės ieškinys nebus pareikštas. Teismo praktikoje pasitaikė atveju, kai buvo sprendžiamas klausimas, ne tik dėl akcininko atsakomybės, bet ir to paties akcininko, esančio įmonės vadovu atsakomybės (plačiau žr. Priedas Nr. 1). Apibendrinant dažniausiai pasitaikančius ieškinius, galima išskirti šias potencialių ieškovų grupes:

- kreditoriai. Kreditorių ieškiniai yra neretai sutinkami teismų praktikoje. Egzistuoja galimybė kreditoriams pareikšti ieškinį bendrai arba tiesiogiai. Vis dėlto, pripažįstama, kad tiesioginio kreditoriaus ieškinio bankrutuojančiai įmonei galimybė yra tik tokiu atveju, jei padaryta tiesioginė žala konkrečiam kreditoriui. (Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, 2016, p. 25). Nepaisant to, Teismą vis dar pasiekia bylos dėl kreditorių tiesioginių ieškinių vadovams, nors tokio pagrindo ir nebuvo. Pvz., 2020 m. kovo 18 d. buvo išnagrinėta byla dėl teisės reikšti tiesioginį ieškinį įmonės vadovui. Prieita išvados, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino ir taikė materialiosios teisės normas, tenkindamas kreditoriaus reikalavimą, todėl buvo paliktas galioti pirmosios instancijos teismo sprendimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje).
- konkurentai. Pvz., 2020 m. vasario 13 d. buvo išnagrinėta byla pagal konkurento skundą dėl teisės normų, reglamentuojančių nesažiningos konkurencijos draudimą, taikymo ir aiškinimo. Byloje ieškovas nurodė, kad buvęs projektų direktorius netrukus po darbo santykių pabaigos įsteigė toje pačioje srityje veikiančią ūkio subjektą, perviliojo kitus atsakingas pareigas užimančius darbuotojus bei kitais veiksmais nesažiningai konkuravo. Teismas, remdamasis ankstesne praktika, konstatavo, kad vien konkuruojančio subjekto įsteigimas *per se* nėra neteisėta veikla; pažymėjo, kad aiškinantis, ar buvo pažeistos Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo normos, reikalingas visapusiškas darbuotojų veiksmų ištyrimas: prieš bei po darbo sutarčių nutraukimo. Kasacinio skundo argumentai buvo atmesti, paliktas galioti 2019 m. birželio 27 d. apeliacinės instancijos sprendimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje).
- bankroto administratorius. Bankroto administratorius, atstovaudamas įmonę, kuriai iškelta bankroto procedūra gali pareikšti ieškinį įmonės vadovui dėl atsakomybės už žalą, padarytą laiku nesikreipus dėl bankroto bylos įmonei iškėlimo, turto neperdavimo, fiktyvių sandorių sudarymo ir pan. Pvz., 2019 m. lapkričio 14 d. buvo išnagrinėta byla, kurioje ieškovas, atstovaujamas bankroto administratoriaus, pareiškė ieškinį buvusiam vadovui, nurodydamas, kad vadovas perdavė tik dalį bendrovės dokumentų. Buvo akivaizdu, kad įmonė tapo nemoki anksčiau nei pradėta bankroto procedūra – skolos viršijo pusę įmonės balansinio turto vertės, tačiau dėl bankroto bylos iškėlimo nebuvo kreiptasi, o skolos kreditoriams augo, prisiimta naujų įsipareigojimų. Teismas

konstatavo, kad pareigos kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo nevykdymas yra neteisėtas neveikimas, galintis sukelti žalą, už kurios padarymą įmonės administracijos vadovui kyla atsakomybė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje). Vis dėlto, byla, vadovaujantis Civilinio proceso kodekso 359 str. 1 d. nuostatomis, gražinta apeliacinei instancijai nagrinėti iš naujo.

- valstybinės institucijos ir pareigūnai. Gindamos viešąjį interesą, valstybės institucijos ir pareigūnai, gali pareikšti civilinius ieškinius tiek įmonėms, tiek ir pavieniams asmenims. Pvz., 2018 kovo 30 d. buvo išnagrinėta byla, kurioje ieškovas – Lietuvos Respublikos Generalinės prokuratūros prokuroras - prašė priteisti iš atsakovo trečiajam asmeniui VĮ Turto bankui 46 426,85 EUR žalą atlyginimo. Atsakovas ėjo generalinio direktoriaus pareigas ir ieškovo teigimu atliko tyčinius veiksmus, pasirašydamas darbuotojo atleidimo iš darbo prašymą, bei nesikreipdamas į profesinę sąjungą, nors žinojo, kad minėtas darbuotojas yra profesinės sąjungos narys. Darbo sutarties nutraukimas įsiteisėjusiais teismų sprendimais buvo pripažintas neteisėtu, dėl ko minėtam asmeniui buvo išmokėta kompensacija. Byloje buvo sprendžiamas materialinės atsakomybės pagal darbo teisę bei civilinės atsakomybės klausimas. Pirminės ir apeliacinės instancijos teismai ieškovo ieškinį atmetė. Kasacinis teismas paliko galioti apeliacinės instancijos teismo sprendimą, tačiau nurodė, kad kadangi atsakovas iki bylos išnagrinėjimo iš esmės nepateikė įrodymų, patvirtinančių jo patirtas bylinėjimosi išlaidas ir jų dydį, tai šios išlaidos, remiantis Civilinio proceso kodekso 98 str. 1 d., jam neatlygintinos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje).

Pažymėtina, kad būta į šias grupes nepatenkančių ieškinių, kaip pvz., notaro ieškiny, teisių perėmėjo ieškiny ir pan.

Apibendrinant pateiktus pavyzdžius, akivaizdu, kad vadovai susiduria ne tik su plačiu ratu potencialių ieškovų, tačiau ir ilgu bylinėjimosi procesu, kuris trunka apie 3-4 metus (plačiau žr. Priedą Nr. 1), byloms pasiekiant kasacinį teismą, o kartais ir dar ilgiau. Tuo pačiu auga teisinės išlaidos bei neretai metinį atlyginimą viršijančios potencialios žalos sumos³. Nors, pradėjus taikyti verslo sprendimo taisyklę, padaugėjo palankių vadovams sprendimų skaičius, tačiau taisyklės taikymas pats savaime neeliminuoja Teismo

³ Pvz., vienu iš minėtų atvejų, Teismui konstatavus vadovo civilinę atsakomybę, atlygintinos žalos dydis būtų 8 kartus didesnis nei vadovo metinis darbo užmokestis *bruto* - pagal viešai skelbiamus VĮ Turto banko duomenis apie darbuotojų darbo užmokestį (Prieiga per internetą: <https://www.turtas.lt/lt/administracine-informacija/darbo-uzmokestis/> [žiūrėta 2021 m. kovo 10 d.],

sprendimų, kuriais konstatuojama vadovo civilinė atsakomybė, galimybės, o, esant nepakankamam faktinių aplinkybių ištyrimui, bylos perduodamos nagrinėti iš naujo, toliau augant išlaidoms teisinei gynybai.

1. 4. Teisinių išlaidų padengimo elemento svarba

Vadovaujančių asmenų civilinės atsakomybės draudimo sutartis apsaugo nuo žalos, kuri atsirastų gavus pretenziją, susijusią su užimamomis pareigomis, tačiau pažymėtina, kad ši žala neapsiriboja priteistų sumų išmokėjimu – apdraustojų teisė į draudimo apsaugą dėl civilinės atsakomybės atsiranda paaiškėjus, kad trečiasis asmuo įgyvendina galimai pažeistų teisių gynimo būdus, pvz., kreipiasi į teismą. Laikantis tradicinio draudimo modelio, kai pirma patiriami nuostoliai (apdraustasis padengia teisinių paslaugų kaštus, sumoka priteistą sumą, etc.) ir tik po to draudikas jam kompensuoja patirtą žalą, draudimas neatlieka savo paskirties – ieškovas gali ir nesulaukti priteistų sumų, nes atsakovas yra nemokus, o taip pat apdraustasis neturės galimybių efektyviai gintis teisme, nes patirs dideles teises išlaidas, kurias turės dengti asmeninėmis lėšomis. Pirmąkart ši pozicija išsamiai atskleista 1967 m. Didžiosios Britanijos Apeliaciniam Teisme nagrinėtoje byloje *Post Office v. Norwich Union Fire Insurance Society Ltd.* (Paolini, Nambisan, 2020). Šioje byloje Paštas turėjo pretenzijų rangovui dėl vieno iš pašto kabelių pažeidimo, atliekant rangos darbus. Pažeidimas buvo tokio masto, kad Paštas papildomai turėjo atlikti remonto darbus. Dar nespėjus pareikšti ieškinio rangovui, pastarasis bankrutavo, todėl Paštas pareiškė ieškinį rangovo draudimo bendrovei, kuri atsisakė atlyginti nuostolius, nes pagal iki tol susiformavusią praktiką, ieškovas negalėjo pareikšti ieškinio tiesiogiai draudikui kol teisme ar arbitraže nebuvo nustatytas civilinės atsakomybės dydis. Teismas išaiškino, kad draudimo apsauga pradeda veikti nuo to momento, kai iškyla civilinės atsakomybės klausimas, o ne nuo faktinio žalos dydžio nustatymo ir jos priteisimo. Ši pozicija su tam tikromis papildomomis nuostatomis išlaikoma civilinės atsakomybės draudimo sutartyse.

1. 2. Įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutarčių atribojimas nuo kitų draudimo sutarčių rūšių

Draudimą galima suskirstyti į daugybę rūšių ir porūšių. Daugeliu atvejų skirtumai nuo įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo yra gan akivaizdūs: vadovaujančių asmenų draudimas yra paremtas rizika, todėl jis savo esme kardinaliai skiriasi nuo kaupiamajam draudimui priskirtinų rūšių. Taip pat, šios draudimo rūšies sutartimi draudžiamas interesas ne dėl asmens turto, o atsakomybės. Draudimo įstatymo 7 str. 3 d. išskiriamos aštuoniolika ne gyvybės draudimo šakai priskiriamų draudimo grupių, tarp

kurių ir bendrosios civilinės atsakomybės draudimas, laidavimo draudimas, finansinių nuostolių draudimas ir teisinių išlaidų draudimas, todėl aktualu panagrinėti, kuo skiriasi savo esme panašios draudimo rūšys.

Laidavimo draudimas. Dar kitaip vadinamas prievolių nevykdymo draudimu, jis pasižymi tuo, kad draudžiamas turtinis interesas dėl galimo apdraustojo prievolių neįvykdymo ar netinkamo vykdymo (ADB Gjensidige, 2020). Šios draudimo sutartys sudaromos su verslo subjektais, kurie vykdo statybos darbus, tiekia prekes ir paslaugas, teikia garantinį laikotarpį ar dalyvauja konkursuose. Šios sutartys pasižymi ir tuo, kad jose aptinkamas subrogacijos terminas (kai kuriais atvejais minima atgretinimo reikalavimo teisė) („Lietuvos draudimas“, AB, 2016), kas nėra visiškai tikslu teisiniu požiūriu, nes draudikas paprastai neturi solidariosios prievolės su skolininku, o prievolę įvykdo sutartiniu pagrindu. Taigi, įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutartys nuo laidavimo draudimo sutarčių skiriasi tuo, kad apdraustasis asmuo vienu atveju yra juridinis asmuo (įmonė, kuri potencialiai gali neįvykdyti savo įsipareigojimų), o kitu atveju – fizinis asmuo, einantis vadovaujančias pareigas. Pažymėtina, kad paprastai vadovų civilinės atsakomybės draudimo santykiuose draudėju yra įmonė, o apdraudžiamas ne konkretus asmuo, o pareigas einantis asmuo (*buitiškai* – pareigybė). Siekiant išvengti laikotarpių, kai draudimo apsauga negalioja susidarymo, sutariama, kad pasikeitus vadovaujančias pareigas užimančiam asmeniui, draudimo apsauga išlieka galioti. Dėl šios priežasties, draudžiamas asmuo, paprastai yra apibūdintas tam tikrais požymiais, kaip pvz., užimamomis pareigomis įmonėje ir pan. Bet koks civilinės atsakomybės draudimas netektų prasmės ir nepasiektų savo tikslų, jeigu draudikas turėtų teisę nukreipti išieškojimą į asmenį, kuris kartu yra ir draudėjas ir atsakingas už žalą asmuo (Štareikė, Kausteklytė-Tunkevičienė, 2017), tad, pagrindiniais šių dviejų draudimo sutarčių rūšių skirtumais laikytinas subrogacijos galimumo klausimas bei draudiko prisiimamos rizikos apimtis – laidavimo sutartis apima siauresnę lauką, nes draudžiamos ne visa atsakomybė, o būtent atsakomybė už sutartinių prievolių nevykdymą.

Finansinių nuostolių draudimas. Draudikų Lietuvoje dar kitaip įvardijamas, kaip gamybos/verslo nutrūkimo draudimas (“If P&C Insurance AS” filialas, 2018). Šios rūšies draudimo sutartimis draudžiami finansiniai nuostoliai, kuriuos įmonė patiria dėl draudžiamąjo įvykio, sukėlusio turtinę žalą, ko pasėkoje turėtų sustoti ar nutrūktų įmonės veikla. Šios rūšies draudimo sutartimis, kaip ir laidavimo atveju, draudžiamos įmonės, taigi draudėjas ir apdraustasis sutampa. Draudimo objektas – potencialūs finansiniai nuostoliai. Pvz., bendrovės neuždirbtas pelnas, negautos pajamos ir pan. Nuo įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutarties ši sutartis skiriasi ne tik tuo, kad vienu atveju

apdraudžiama įmonė, o kitu – įmonės vadovas, bet ir tuo, kad apsidraudžiama nuo baigtinio sąrašo rizikų, kurios apibrėžtos aiškiais kriterijais, kaip pvz., nedraudžiami kintami kaštai ir pan.

Profesinės civilinės atsakomybės draudimas. Lietuvos banko skelbiamame, paskutinį kartą 2020 m. sausio 15 d. atnaujintame, sąrašė minima 17 privalomojo draudimo rūšių, iš kurių 7 rūšys įvardijamos, kaip konkrečios specialybės ar veiklos srities asmenims skirtos draudimo rūšys, o būtent: advokatams, antstoliams, audito įmonėms, draudimo tarpininkams, notarams, nemokumo administratoriams bei patentiniams patikėtiniams (Lietuvos bankas, 2020b). Privalomojo profesinės civilinės atsakomybės draudimo sutartims būdinga tai, kad draudimo taisyklės yra aptartos atitinkamuose vyriausybės nutarimuose, pvz., antstolių profesinės civilinės atsakomybės draudimo sutarčių taisyklės aptariamos Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarime (Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas..., 2004). Taip pat, šioms draudimo rūšims yra įstatyminis pagrindas. Taigi, minėto pavyzdžio atveju – Lietuvos Respublikos Antstolių įstatymo 8 str., kuris nurodo, kad teisę verstis antstolio veikla turi viešą konkursą laimėję asmenys, apdrausti profesinės civilinės atsakomybės privalomuoju draudimu, teisingumo ministro įsakymu paskirti antstoliais ir prisiekę. Minėto įstatymo 11 str. 1 d. 4 p. nurodo, kad antstolio įgaliojimai gali būti sustabdyti, jei šis nesumoka draudimo įmokos. Apibendrinant, šios rūšies draudimo sutarčių esminis skirtumas nuo įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutarčių yra tas, kad jos yra privalomos, o jų taisyklių turinys yra aiškiai apibrėžtas teisės aktuose, t. y. šalys savo susitarimu negali susiaurinti draudimo apsaugos ribų. Be to, profesinės civilinės atsakomybės draudimas neadresuoja rizikų, kylančių iš darbuotojų ar partnerių, kurie nelaikytini vadovais, pareigų nevykdymo (Youngman, 1999, p. 54).

Susumuojant, įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimas nuo kitų panašių draudimo rūšių skiriasi draudiko prisiimamos rizikos mastu, kuris paprastai yra platesnis nei kitų rūšių, taip privalomumo elemento ir su juo susijusio reguliavimo nebuvimu, taip pat specifiniu apdraustojo asmens apibrėžimu.

2. Įmonės vadovo civilinės atsakomybės sutarties klasifikavimo ypatumai

Draudimo sutartis yra dvišalis sandoris. Pagal Civilinio kodekso 1.63 str. 6 d. nuostatas dvišaliu sandoriu laikomas toks sandoris, kuriam sudaryti būtina dviejų šalių suderinta valia. Taip, pat draudimo sutartis yra rizikos sutartis (Civilinio kodekso 6.160 str.), nes sutartis pasižymi draudiko pareigos sumokėti draudimo išmoką nenuspėjamumu: nėra žinoma, kada atsiras ši pareiga, kokio dydžio išmoką teks sumokėti ir, ar išvis teks mokėti. Sudarius draudimo sutartį, šalis sieja priešpriešinės teisės ir pareigos (Civilinio kodekso 6.160 str. 1 d.).

Bendrai, sutartys laikomos sudarytomis, kai vienos šalies, paprastai vadinamos oferentu, pasiūlymas (oferta) yra priimtas kitos šalies (akceptas). Draudimo teisiniuose santykiuose paprastai potencialus draudėjas iš draudiko gauna pavyzdines sąlygas, kas nevisai atitinka tradicinį pasiūlymo apibrėžimą, nes tai - labiau kvietimas sudaryti sutartį ir, jei potencialus draudėjas priima šį kvietimą ir užpildo anketą, tai ši forma vertintina, kaip oferta, kurią draudikas turi priimti arba atsisakyti priimti (Clarke, 2017, p.11). Pažymėtina, kad ne visose valstybėse draudėjo prašymas laikytinas oferta, todėl draudėjo neįpareigoja. Iškilus ginčui dėl draudimo sutarties taisyklių, teismas atlieka šių taisyklių aiškinimą, nustatinėdamas tikruosius šalių ketinimus. Užsienio literatūroje, išskiriami šie draudimo sutarties taisyklių aiškinimo principai: pirmenybė teikiama dažniausiai vartojamai reikšmei; aiškinamas žodis ar frazė turi būti skaitomas ne tik sutartyje esančių sąlygų kontekste, bet ir kitų sąlygų kontekste, kurios gali turėti įtakos draudimo taisyklėms; teismams anksčiau išaiškinus termino reikšmę (precedentas), laikoma, kad sutartyse po jo šalys turėjo omenyje būtent šią reikšmę; jei žodis turi techninę reikšmę, tai paprastai laikoma, kad sutartyje buvo vartojama šio žodžio techninė reikšmė; kai šalių ketinimai yra užrašyti rašytinėje sutartyje, aiškinimas remiasi būtent šia sutartimi, o ne ligtoliniais susitarimais; tais atvejais, kai žodžiai sutartyse iš pažiūros turi nenuoseklias reikšmes, teismas jas aiškindamas šalina nenuoseklumus (Lowry, Rawlings ir Merkin, 2014).

Lietuvoje draudimo sutartys aiškinamos, remiantis Civilinio kodekso 6.193 - 6.195 str. nuostatomis, kuriose taip pat atkartojama dauguma jau minėtų principų. Teismų praktikoje pabrėžiama, kad praktika dėl sutarčių taisyklių aiškinimo yra gausi ir nuosekli, o nustatinėjant tikruosius šalių ketinimus, atsižvelgiama ne tik į lingvistines sutarties sąlygų reikšmes, bet ir į tarp šalių ilgainiui susiklosčiusią praktiką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 24 d. nutarimas civilinėje byloje). Šiame skyriuje, analizuojant draudimo sutarčių elementus, bus atsižvelgiama ir į Jungtinės Karalystės bei Jungtinių Amerikos Valstijų teismų praktiką dėl šių priežasčių: 1) kaip jau minėta, įmonės vadovo

civilinės atsakomybės draudimo sutarties ištakos yra šiose valstybėse, todėl tam tikros specifinės būtent su šia sutarčių rūšimi siejamos nuostatos susiformavo minėtose šalyse; 2) Lietuvos teismų praktikoje gausu precedento galią turinčių sprendimų dėl bendrų reikalavimų, keliamų draudimo sutartims, tačiau praktiškai nėra pasisakyta dėl įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutarčių (Lietuvos Aukščiausiasiąjį Teismą pasiekė viena byla, kuri bus aptarta 3. 1. Skyriuje); 3) tik vienas iš Lietuvos draudimo sektoriaus draudikų siūlo apdrausti įmonės vadovo civilinę atsakomybę – didžiąją dalį pasiūlymų teikia draudimo tarpininkų bendrovės, bendradarbiaujančios su užsienio draudikais.

2.1. Apsaugos objekto samprata

Draudimas egzistuoja daugybę metų, dar 200 m. prieš Kr., Senovės Graikijoje egzistavo susitarimai, kai asmuo galėjo sumokėti vienkartinę įmoką (dydis priklausė nuo jo amžiaus), o po to gauti išmokas iki gyvenimo galo [...] Senovės Kinijoje egzistavo turto nuostolių draudimo forma, kai pirkliai, vieno iš jų laivų nuskendimo atveju, kompensuodavo nuostolius nuskendusiojo savininkui (Hull, 2018, p. 11). Taigi, iš pradžių draudimo objektu buvo laikoma pati vertybė (pvz., turtas), dėl kurios buvo sudaroma draudimo sutartis. Vis dėlto, draudimo objekto samprata, bėgant laikui, keitėsi, ko pasekoje XIX amžiaus teoretikai ir praktikai suprato, kad draudimo sutarties dalykas yra ne turtas, asmens gyvybė ar sveikata, o turtinis interesas, susijęs su šiomis vertybėmis (Kontautas, 2007, p. 60). Taigi, sudarant draudimo sutartį, yra siekiama išsaugoti ne pačius minėtus gėrius, o apsaugoti nuo neigiamų turtinio pobūdžio pasekmių. Draudimo objekto, kaip intereso, doktrina buvo suformuluota Didžiojoje Britanijoje, kur buvo paplitusi praktika prisidengiant teisiniais draudimo santykiais lažintis dėl kitų asmenų gyvybės, sveikatos bei turto rizikos. Siekiant apriboti tokius sandorius nustatyta, kad visi asmenys, kurių naudai sudaroma draudimo sutartis, privalo būti įrašyti į draudimo liudijimą (polisą) (Zaveckas, 2006, p. 110). Taigi, lig šiol įstatymu yra ribojama, kad teisėtai negalima apdrausti to, į ką draudėjas neturi pagrįsto intereso (Clarke, 2017), tokiu būdu siekiant išvengti piktnaudžiavimo atvejų, kada, bandoma pasipelnyti, o draudimas praranda savo paskirtį ir tampa lošimo ar spekuliacijų įrankiu.

Civilinio kodekso 6.988 str. 4 d. nurodo, kad draudžiami gali būti tik įstatymo ginami interesai. Šią nuostatą aiškinant sistemiškai su Civilinio kodekso 1. 66 str. 4 d. bei 6. 31 str. nuostatomis, draudimo sutarties objektu gali būti tik tokios aplinkybės, kurių buvimas ar nebuvimas objektyviai įmanomas, o susitarimai dėl viešajai tvarkai ir gerai moralei prieštaraujančių sąlygų, t. y. neteisėtų interesų, tokias sutartis daro niekinėmis. Tad, negalima apdrausti civilinės atsakomybės, kuri atsiranda dėl apdraustojo tyčios. Pvz.,

nusikaltimu padarytų veiksmų. Tokiu būdu bandoma užtikrinti, kad nusikaltimą padaręs asmuo neišvengtų negatyvių turtinių padarinių. Šis aspektas labai svarbus, nes lig šiol mokslininkų tarpe galima aptikti diskusijų dėl to, ar įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutartis nesudaro paskatų ne tik prisiimti dideles rizikas, bet ir nusikalsti. Pvz., Lietuvoje nemaža dalis įmonių vadovams pareiškiamų pretenzijų, yra susijusios su įmonių nemokumu, sąlygotu tyčia privedimo prie bankroto. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 209 str. numato, kad veiksmai, kuriais sąmoningai blogai valdant įmonę nulemiamas jos bankrotas ir dėl to padaroma didelė turtinės žala kreditoriams, yra nusikaltimas, už kurio padarymą baudžiama laisvės atėmimo bausme. Taigi, turtinis interesas, susijęs su turtine žala dėl civilinės atsakomybės, kuri atsiranda atlikus veiksmus, kurie laikytini tyčiniu bankrotu, negali būti draudimo sutarties objektu. Pažymėtina, kad Draudimo įstatymo 113 str. 2 d. numatyta, kad civilinės atsakomybės draudimo sutartyse numatytais atvejais, kai draudžiamasis įvykis įvyko dėl draudėjo ar apdraustojo didelio neatsargumo, draudikas gali išsireikalauti išmokėtas sumas. Taigi, pagrįstai galima teigti, kad Lietuvoje draudimo teisė išmoką sieja griežtai su apdraustojo kaltės forma – apdraustasis negali tikėtis įgyti teisę į draudimo išmoką, jei žala atsirado dėl pastarojo tyčinių veiksmų.

Jungtinėje Karalystėje bei Jungtinėse Amerikos Valstijose taip pat vadovaujamosi *ex turpi causa non oritur actio* principu, o draudimo apsaugos išimtis nagrinėję mokslininkai atkreipė dėmesį, kad teismų praktikoje pripažinta, jog vadovas, kuris sąmoningai ar nerūpestingai elgdamasis sudarė sąlygas civilinei atsakomybei atsirasti, laikytinas siekusių šių pasekmių ir dėl to negali reikalauti iš draudiko kompensacijos (Paolini, Nambisan, 2020, p. 15). Kertinę svarbą turi vadovo teisių pareigų turinys, aptartas draudimo sutartyse bei įstatymuose. Jungtinėje Karalystėje itin didelis dėmesys skiriamas pareigų apibrėžimui teisės aktuose bei atsakomybės už neteisėtus veiksmus įtvirtinimui, ypač bankų sektoriuje, tad pagrindinės įmonių vadovų pareigos yra numatytos 2006 m. priimtame Bendrovių įstatyme (angl. *Companies Act*), o po pasaulį apėmusios ekonominės krizės 2008 m., buvo imtasi priemonių griežtinti vadovų civilinės atsakomybės sąlygas - 2013 m. buvo priimtas Bankų reformos įstatymas (angl. *Banking Reform Act*). Juo pripažįstama, kad neatsakingi vadovų veiksmai privedę banką prie žlugimo, pripažįstami kriminaliniu nusikaltimu (Smerdon, 2016, p. 36). Kita vertus, klausimai dėl žalos atsiradimo yra sudėtingi – tarsi draudimo objektu ir negali būti interesas, kilęs iš neteisėtų veiksmų, tačiau, kaip bus galima pastebėti toliau, nereti atvejai, kai visgi draudimo išmokos bent dalimi apimties yra išmokamos. Tas ypač pastebėtina situacijose, kai vadovo kaltė nėra akivaizdi, o laikoma, kad jis elgėsi nerūpestingai. Mokslinėje literatūroje pabrėžiama, kad vertinant Amerikos

rinką atkreiptinas dėmesys, kad būtina atskirti neatsargumą ir nerūpestingumą (angl. *carelessness/negligence and recklessness*) - neatsargumas nėra pakankama sąlyga nemokėti draudimo išmokos: kad vadovas negalėtų pretenduoti į draudimo išmoką, jo nerūpestingi veiksmai turi būti taip pat nukreipti į siekį suklaidinti, apgauti ar gauti asmeninės naudos, t. y. vertinama sprendimo priėmimo subjektyvioji pusė. Kiekvienu atveju yra būtina įvertinti vadovo pareigų pažeidimo pobūdį, siekiant nustatyti, ar draudimo apsauga galios, ar ne (Paolini, Nambisan (2020), p. 15). Taip pat, draudikai nepaskirsto draudimo apsaugos, priklausomai nuo vadovų rūpestingumo (Baker, Griffith, 2011, p. 61). Taigi, šiuo aspektu bendrosios teisės valstybėse požiūris į kaltės formą yra lankstesnis nei Lietuvoje, nes neatsargumo atvejai turi būti išsamiai analizuojami bei vertinami per vadovo subjektyvių motyvų tokiam elgesiui kriterijų, kai tuo tarpu Lietuvoje svarbesnis yra neatsargumo masto vaidmuo. Be to, net ir sukčiavimo išimtys ne visada suveikia: tam tikrais atvejais visada bus direktorių, kurių atsakomybė kilo dėl neteisėtų veiksmų, tačiau nepateks į šią išimtį ir draudimo išmoka bus išmokėta, kaip pvz., draudikai išmokėjo draudimo išmokos limitus ieškiniuose, susijusiuose su *Enron*⁴, nepaisant to, kad dalis vadovų buvo nuteisti dėl nusikaltimo padarymo (Baker, Griffith, 2011, p. 62). Po *Enron* ir kitų skandalų, iš pradžių atrodė, kad Delavero valstijos teismai, kurie iš pažiūros nelinkę priskirti žalos sumų sumokėjimo vadovams, galėtų palankiau žiūrėti teorijas dėl vadovų atsakomybės, kurios pasisako už vadovų atsakomybės didinimą dėl neteisėtų veiksmų ar pareigų netinkamo vykdymo, tačiau dauguma šių teorijų griuvo dėl to, kad privalu įrodyti nesąžiningumą (angl. *bad faith*), o Delavero Aukščiausiasis Teismas, spręsdamas ginčus bylose nurodė, kad net didelis aplaidumas nereiškia nesąžiningumo, o nesąžiningumas pats savaime nėra pagrindas direktorių atsakomybei, bet viena iš sąlygų atsakomybei atsirasti (Midanek, 2018, p. 45).

Vertinant, kas patenka į draudimo apsaugos ribas ir laikytina draudimo objektu, svarbu atkreipti dėmesį, kad pvz., Didžiojoje Britanijoje bei Jungtinėse Amerikos Valstijose, vadovų civilinės atsakomybės draudimo taisyklės yra sudėtingos, t. y. paprastai draudimo sutartis sudaroma ne tik dėl vadovų civilinės atsakomybės, bet dėl platesnės, ir pačios įmonės atsakomybę apimančios draudimo apsaugos (už įsipareigojimus atlyginti žalą dėl jos vadovo veiksmų – aut.), todėl dažnai nepaisant to, kad rinkoje susiklostė tam tikros išimtys, nuostoliai gali būti dengiami pagal kitas įgyto draudimo paketo nuostatas (Paolini,

⁴ Devyniasdešimtaisiais Amerikos akcijų birža patyrė didžiausią augimą istorijoje. Didžiąją šio augimo periodo dalį *Enron* buvo viena iš įžymiausių ir geriausiai vertinamų bendrovių, galinčių pasigirti stebėtino sėkmingumo akcijų kainos augimu, tačiau pastaruoju metu kompanija yra atsimenama dėl kitų priežasčių – kai po akcijų kainų augimo piko kitų įmonių akcijų kainos krito, *Enron* akcijų kaina toliau kilo. Šis kilimas buvo sąlygotas buhalterinės apskaitos sukčiavimo schemos bei kitokio aplaidaus vadovaujančių asmenų elgesio, *Enron* žlugimas įsitvirtino, kaip vienas didžiausių istorijoje (Armour, McCahery, 2006, p. 11).

Nambisan, 2020, p. 15). Ši nuostata svarbi tuo, kad minėtose valstybėse įmonės paprastai sudaro susitarimus su vadovais, kuriems garantuoja padengti išlaidas, jei kiltų bylinėjimasis dėl jų civilinės atsakomybės. Dar vadinamos amerikietiškojo tipo, draudimo taisyklės susideda iš trijų atskirų susitarimų, kurie paprastai įvardijami vienos draudimo sutarties dalimis (Baker, Griffith, 2011, p. 55). Šios sutarties dalys dažnai aiškumo dėlei įvardijamos raidėmis: A, B ir C. A dalis skirta įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimui, B dalis skirta įmonės įsipareigojimo (apdraudimo/garantavimo) vadovui atlyginti žalą vadovo civilinės atsakomybės atveju, o C dalis skirta apsidrausti nuo nepageidaujamų finansinių pasekmių akcininkų ieškinių atveju. Įgydamos draudimo paketo B dalį dar vadinamą įmonių kompensavimo dalimi (angl. *corporate reimbursement*), bendrovės apsidraudžia nuo nuostolių ar jų dalies, kuri atsirastų joms atlyginant žalą už savo vadovus, o taip pat pasidalija riziką su draudiku, nes paprastai šiai daliai taikoma didelė išskaita, žalą atlygina ir įmonės, ir draudikai. Mokslinėje literatūroje pažymima, kad draudimo sutarties B dalis yra skirta ir draudiko apsisaugojimui nuo oportunizmo, t. y., sudarant sutartį, pati įmonė taip pat įsipareigoja apdrausti savo vadovus ir kartu su draudiku pasidalija finansinę naštą, kuri tektų kilus vadovo civilinei atsakomybei, tačiau bendrovės, pagal Jungtinėse Amerikos Valstijose galiojančius įstatymus, ne visais atvejais gali pati garantuoti už savo vadovus (Baker, Griffith, 2011, p. 48). Atkreiptinas dėmesys, kad įmonės nėra įpareigosotos sudaryti draudimo sutartį įtraukiant visas tris dalis, o taip pat kiekvienai daliai yra numatoma skirtingas frančizės dydis.

Ankstyvojoje vadovų civilinės atsakomybės draudimo rūšies plėtojimosi stadijoje, buvo palikta vadinamųjų „skylių“ draudimo apsaugoje ir kadangi, iš pažiūros, draudimo taisyklės prieštaravo viešosios teisės tikslams, kilo problemų dėl šių draudimo sutarčių praktinio įgyvendinimo galimumo (Baker, Griffith, 2011, p. 52). Sutarties nuostatų taikymo problemos šaknys glūdėjo klausime, ar bendrovės draudimu siekia apdrausti vadovus nuo nuostolių, kurie atsiranda dėl neteisėtų pastarųjų veiksmų, taip pat, ar nėra vykdomas lėšų perkėlimas „iš kišenės į kišenę“, t. y., kai bendrovė pati atlygina vadovų veiksmais padarytą žalą jai pačiai (akcininkų išvestinio ieškinio atveju) – vadovas išvengia realios atsakomybės už savo veiksmus. Įdomu tai, kad pvz., Jungtinėse Amerikos Valstijose daugelyje valstijų tokie veiksmai yra draudžiami. Pvz., Delavero valstijoje tokie veiksmai draudžiami Delavero bendrojo korporacijų įstatymo (angl. *Delaware General Corporation Law*) 145 (a) str., kadangi laikoma, kad pinigai keliauja ratu, o akcininkų interesas lieka neapgintas (Baker, Griffith, p. 52). Tad, jei ankstyvojoje šios draudimo sutarties rūšies vystymosi stadijoje diskusija kilo dėl draudimo apsaugos „skylių“, tai pastaruoju metu diskutuojama dėl per plačios apsaugos: platų atgarsį tarp Jungtinių

Amerikos Valstijų teisininkų bei draudikų sukėlė Delavero Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 3 d. sprendimas byloje RSUI Indem. Co. V. Murdock, 2021 WL 803867, kurioje buvo pasisakyta dėl sukčiavimo atvejų bei draudiko pareigos mokėti išmoką. Minėtoje byloje Teismas, sprenddamas ar draudikas privalo mokėti pagal taikos sutartis, susijusias su sukčiavimu, kėlė klausimą, ar viešosios teisės draudimas apdrausti sukčiavimo sąlygotų nuostolių atsiradimą yra toks svarbus, kad nurungtų sutarčių laisvės principo svarbą (Mahoney, Brennan, Fung, 2021). Šiuo atveju svarbu paminėti, kad buvo sudarytos taikos sutartys, kuriomis susitartų sumų draudikas nenorėjo išmokėti, argumentuodamas tuo, kad jos yra susijusios su sukčiavimu, t. y. nesąžiningu apdraustųjų elgesiu. Teismas, sprenddamas ginčą, išsakė svarbią poziciją dėl sutarčių laisvės principo taikymo apdraustajam sudarant taikos sutartį ir išvengiant tolimesnio bylinėjimosi teisme. Sprendime nurodoma, kad sukčiavimo išimties taisyklė (angl. *fraud exclusion*⁵) šiuo atveju nesuveikia, nes sukčiavimas turi būti nustatytas pagrindiniame veiksmo (angl. *in the underlying action*), o sutartys buvo sudarytos dėl iš šalutinių, iš galimai su sukčiavimu susijusių veiksmų, kitaip tariant nebuvo įrodytas sukčiavimas. Taigi, sudarius taikos sutartį sukčiavimo/nesąžiningumo klausimas yra uždaromas. Diskusija kyla dėl to, ar Teismas tokiu sprendimu neįtvirtina galimybės apsidrausti nuo sukčiavimo sukeliamų neigiamų finansinių padarinių sukčiavusiam asmeniui. Kai kurių draudikų vertinimu, sukčiavimo klausimas minėtoje byloje buvo šalutinis, o teismas sprendimu labiau įtvirtino savo jurisdikcijos ribas (Huskins, 2021). Kritiką atgrasymo mechanizmo trūkumams Jungtinėse Amerikos Valstijose išsakę autoriai apibendrina, kad draudikai turi labai mažai galimybių kontroliuoti taikos sutarčių sudarymo ar teisinės gynybos klausimus, todėl negali pagrįsti atsisakymo mokėti draudimo išmoką (Baker, Griffith, 2011, p. 201).

Lietuvoje draudimo sutartys yra palyginti nesudėtingos, savo struktūra praktiškai atitinka amerikietiškojo tipo draudimo sutarčių A dalį. Vis dėl to, draudimo taisyklėse objektas gali būti apibrėžiamas ir labai sudėtingai, pvz., draudimo objektas yra apdraustojo civilinė atsakomybė, kylanti dėl apdraustojo veiksmais arba neveikimu padarytos žalos tretiesiems asmenims arba (ir) draudėjui, atsižvelgiant į šių draudimo taisyklių sąlygas, atitinkamas draudimo apsaugos sąlygas, draudimo sutarties papildymus ir pakeitimus, jeigu tokių yra ("If P&C Insurance AS" filialas, 2017, p. 2). Iš šio plataus apibrėžimo išplaukia, kad apdraudžiamo turtinio intereso ribos gali keistis, priklausomai nuo abiejų sutarties šalių valios. Taip pat, pastebėtina, kad minėtose taisyklėse apsauga apima ir potencialią žalą,

⁵ Sukčiavimo išimtis (angl. *fraud exclusion*) – vadovų civilinės atsakomybės draudimo sutartys turi sukčiavimo išimtį, kuri neleidžia poliso turėtojui gauti draudimo naudą, kai jie atliko itin neteisėtus veiksmus, kai kada plačiau apibūdinamus, kaip nesąžiningus, neteisėtus, nusikalstamus arba valingai pažeidžiančius įstatymus (Baker, Griffith, 2011, p. 186).

padarytą draudėjui, t.y. įmonei, kuri draudžia savo vadovus. Šiose taisyklėse, apdraustuojų laikomas ne vien tik įmonės vadovas, bet ir valdybos nariai, todėl galimos situacijos, kad ginčo atveju priešingose pusėse yra apdraustaisiais laikyti asmenys.

Draudimo objektas draudimo taisyklėse gali būti aptartas lakoniškiau: pvz., Lloyd's Insurance Company S.A. atstovaujančio draudimo tarpininko Lietuvoje pateikiamose vadovų civilinės atsakomybės draudimo taisyklėse draudimo objektu įvardijami nuostoliai, kuriuos draudikas atlygina už apdraustąjį (UAB „Prokopius“, p. 1). Sąvoka detalizuojama tolimesnėse taisyklių nuostatose, apibūdinančiose nuostolius: išskiriami nuostoliai ir poveikio priemonės, kurie į draudimo apsaugos ribas nepatenka.

2.2. Draudimo rizika bei draudžiamieji įvykiai

Rizika pastaruoju metu yra plačiai tiriama įvairiose disciplinose, o tradiciniu tapusį statistinį požiūrį į riziką papildė ir ekonominiai rizikos tyrimai: ypač svarbus JAV ekonomisto Frank'o Knight'o indėlis (Luhmann, 2017, p. 7). Nagrinėdamas, rizikos ir pelningumo santykį, F. Knight'as atskyrė riziką nuo neapibrėžtumo (angl. *uncertainty*). Jo teigimu, neapibrėžtumas ir pamatuojama rizika nėra tas pats. Riziką galima pamatuoti, o neapibrėžtumo – ne. Pvz., su tam tikru tikslumu įmanoma pasakyti, ar reali rizika kilti gaisrui konkrečiu atveju yra didesnė ar mažesnė (Knight, 2012, p. 17). Netikrumas arba tikimybė draudimo srityje, kad rizika realizuosis yra visada susijusi, su objektu, t. y. jeigu turtas išvis neegzistuoja, netikrumo dėl to, kad jis bus sugadintas, negali būti, ir atvirkščiai (Lezgovko, et al., 2014, p.155). Dėl šios priežasties draudimo riziką galima vertinti ir, kaip pavojų, kuris gresia draudimo objektui. Jei pavojų galima įvertinti/pamatuoti, tai tokia rizika laikytina apdraustina, ir priešingai, jei pavojaus objektyviai neįmanoma įvertinti/pamatuoti, tai toks reiškinys laikytinas neapibrėžtumu.

Draudimo sutartis yra rizikos sutartis, todėl sutarties šalių pareigų apimtis priklauso nuo to, ar rizika materializuosis, ar ne. Draudimo įstatymo 2 str. rizika apibrėžiama lakoniškai: nurodant, kad draudimo rizika yra tikėtinas pavojus, gresiantis draudimo objektui.

Rizika, kaip jau minėta, yra išmatuojamas neapibrėžtumas, todėl draudimo prasme ją galima laikyti tikimybe, kad atsitiks nepageidaujamas įvykis, kurio padarinių siekdamas išvengti draudėjas iniciavo draudimo sutarties sudarymą. Įdomu tai, kad draudimo rizika draudėjui yra subjektyvi kategorija (asmuo nori apsaugoti savo turtinius interesus per daug nesigilindamas, kokia yra tikimybė, kad jie nukentės), o draudikui – objektyvi (tikimybių teorijos ir statistikos metodais draudikas apskaičiuoja pavojaus tikimybę ir nustato, kiek draudėjui kainuos draudimo apsauga) (Kontautas, 2007, p. 67).

Rizikos vertinimas draudikui yra svarbus keletu aspektų: visų pirma draudikas turi įvertinti, ar rizika nėra per didelė, t.y. ar jis turės realias galimybes įvykdyti savo pareigas,

jai realizavusis; antra, įvertinti draudimo įmokos (premijos) dydį, kad draudėjas norėtų apsidrausti. Iš pažiūros paprastas klausimas, tinkamos draudimo įmokos nustatymas, yra viena kertinių draudimo verslo problemų: jei įmoka yra per didelė, draudimo bendrovė neturės pakankamai klientų, kad vykdytų sėkmingą veiklą; jei įmoka per maža, bendrovė taip pat gali neturėti pakankamai lėšų, kad išmokėtų draudimo išmokas (Melnikov, 2011, p. 200). Draudikas, sprenddamas šiuos klausimus, remiasi tikimybių teorija ir matematine statistika: bendrovė matuodama, kiek tikėtina, kad prisiimtos rizikos materializuosis, o taip pat, surinkdama duomenis ir tikrindama hipotezių priimtinumą, įvertina ir draudimo įmokos dydžio klausimą. Pažymėtina, kad draudimo paslaugos kainą formuoja tam tikri veiksniai – rinkos konjunktūra, šalies kainų politika, paskolų kainos dinamika; draudikai susiduria su statistinių duomenų, reikalingų nustatant įmokos dydį, trūkumu (Mačerinskienė, et al., 2013, p.182). Dėl šių priežasčių draudikų atliekami aktuariniai skaičiavimai yra sudėtingi, remiasi matematiniais modeliais⁶.

Draudimo kompanijos, spaudžiamos konkurencijos, visada stengiasi efektyviai naudoti išteklius, todėl siekiant efektyviau aptarnauti klientus, buvo išrastas rizikos klasifikavimas (Lezgovko A., et al., 2014, p. 157). Tad, riziką galima suskirstyti į kategorijas bei rūšis. Kiekvienoje draudimo bendrovėje skirstymas gali būti individualus, nes nėra universaliai pripažįstamo standarto, tačiau esama ir tam tikrų bendrumų. Lietuvos teismų praktikoje pažymima, kad draudimo bendrovės, atsižvelgdamos į rizikas bei vidinį klasifikavimą, gali taikyti skirtingas draudimo įmokas asmenims: vien faktas, kad viena asmenų grupė dėl savo objektyvių savybių, tiesiogiai susijusių su draudžiamąjį įvykio rizika, draudimo apsaugą gauna mokėdama mažesnę draudimo įmoką negu kita grupė, kuriai būdinga didesnė įvykio rizika, pats savaime nesuponuoja išvados, kad pastarosios draudimo apsauga yra siaurinama, pažeidžiant teisės aktų nuostatas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje).

Gali kilti klausimas, kiek privalu draudimo bendrovei teisingai įvertinti prisiimamas rizikas, turint omenyje minėtus statistinių duomenų trūkumus bei skaičiavimų sudėtingumą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pažymėjęs, kad draudikas turi pareigą įvertinti draudimo riziką bei pats reikalauti papildomos informacijos iš draudėjo bei naudoti gavėjo t.y. draudimo riziką draudikas įvertina ne tik pagal draudėjo informaciją, pateiktą prašyme sudaryti draudimo sutartį, bet ir pats gali reikalauti pateikti ar rinkti, jo nuomone,

⁶ Pvz., Bernulio schema yra nagrinėjama situacija, kai kiek kartų beatliktume bandymą, kiekvieno bandymo metu gali įvykti tik įvykis A su tikimybe p arba priešingas įvykis \bar{A} su tikimybe q , todėl $p+q=1$ (Markšaitis, Navickienė, 2012, p. 52) Šiuo atveju, apibūdinta paprasčiausia monetos metimo situacija, kai galimos tik dvi baigtys: moneta atsivers skaičiumi arba herbu, todėl natūralu, kad sudėtingesnėms situacijoms įvertinti, taikomi žymiai sudėtingesni skaičiavimai, reikalaujantis specialių žinių, todėl šie skaičiavimai paprastai neatsispindi draudimo sutartyse, tačiau turi lemiamą įtaką draudiko sprendimams.

trūkstama informaciją apie draudėją (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. lapkričio 8 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi, išsamus informacijos surinkimas, siekiant įvertinti rizikas, nėra vien draudiko teisė, bet ir pareiga. Draudimo ir perdraudimo įmonėms ši pareiga įtvirtinta Draudimo įstatymo 26 str. nuostatose, kuriose numatoma, kad privalu valdyti draudimo rizikos prisiėmimą, turtą ir įsipareigojimus, investicijų riziką, operacinę riziką ir t.t.

Įvertinus draudimo bendrovės požiūrį į riziką, svarbu įvertinti ir draudėjo bei apdraustojo požiūrį. Istoriskai, rizikingų sprendimų analizėje proveržį turėjo Sankt Peterburge išleistas Daniel Bernoulli leidinys *Specimen theoriae novae de mensura sortis* (1738 m.), kurio esmė buvo parodyti, kad du žmonės, susidūrę su loterija, ją vertins visiškai skirtingai dėl jų skirtingų psichologinių savybių (Eeckhoudt, Gollier ir Schlesinger, 2011, p. 7). Kaip pažymi autoriai, D. Bernoulli'io idėja tuo metu buvo novatoriška, nes žymūs mokslininkai anksčiau ginčijo, kad loterijos vertė turėtų atitikti jos matematinei tikimybei, todėl lūkestis visiems žmonėms turėtų būti vienodas, nepriklausomai nuo jų požiūrio į riziką. Vis dėlto, pastebėta, kad žmonės individualiai vertindami riziką, nebūtinai objektyviai vienodai įvertins tikimybę. Šiuo aspektu draudėjo ir draudiko požiūriai išsiskiria, nes draudimo bendrovės, kaip jau buvo minėta, išskirtinai didelį dėmesį skiria aktuarinių metodų taikymui, o draudėjas įvertina visumą, tačiau subjektyviai. Taigi, nevienodai vertinant tikimybę patirti nuostolius, polinkis vengti rizikos taip pat yra nevienodas.

Rizikos vengimas ypatingai svarbus, kada kalbama apie esminius neigiamus pokyčius valdomam turtui. Paprastai, kada potenciali žala, lyginant su turtu, yra maža, požiūris į riziką yra neutralus (Gaber, 2015, p. 28). Taigi, požiūris į riziką priklauso ir nuo to, kokia turto dalimi rizikuojama. Pažymėtina, kad ne tik Lietuvoje, bet ir kitose valstybėse, įmonės vadovas dažnu atveju yra ir vienas iš pagrindinių įmonės akcininkų. Tad, vadovų moralinės rizikos išaugimas yra sąlygojamas to, kad akcininkų atsakomybė yra ribota savo valdomų akcijų dalimi, todėl ribota atsakomybė sukuria paskatą didinti pelną ir mažinti praradimus, prisiimant rizikas, kurios pralenkia indėlį įstatiniame kapitale (Deakin, Koziol, ir Riss, 2018, p. 37). Tiriant rizikos ir pelningumo santykį investicinėje veikloje, kylančiose rinkose (kuriose netekties tikimybė yra maža ir labiausiai tikėtina pelningumo reikšmė yra teigiama), netekties vengimo savybė pataria investuotojams vengti rizikos (dispersijos) ir geriau gauti užtikrintą pelną (didelė teigiamo pelningumo tikimybė) (Rutkauskas, Stasytė, 2011, p. 143). Vadinasi, investavimo atveju, veikiama priešingai tradiciniam suvokimui, t. y. tais atvejais, kai tikimybė gauti nuostolius yra didesnė, rizikuojama daugiau, nes „nėra, ko prarasti“, o tais atvejais, kai tikimybė gauti pelną

užtikrinta, rizikuojama mažiau. Straipsnio autoriai pažymi, kad investuotojo reakcija į galimą nepastovumą – tai ne *a priori* aptiktos informacijos išdava, o patirtimi paliudytas faktas (Rutkauskas, Stasytė, p. 143). Dėl šios priežasties, kalbama ne tik apie riziką (pamatuojamą neapibrėžtumą), bet ir asmeninį suvokimą, sąlygotą ankstesnio patyrimo, kuris nebūtinai bus absoliučiai teisingas visais atvejais. Pvz., išvengus atsakomybės, tai gali paskatinti ir kitą kartą elgtis taip pat.

Nagrinėjant vadovaujančių asmenų polinkį prisiimti riziką, svarbu paminėti, kad draudimo poreikis yra sąlygojamas ne tik žalos ir valdomo turto santykio, bet ir kitų veiksnių, kaip pvz., sprendimų priėmimo teismuose (Gaber, 2015, p. 34). Kitaip tariant, teismas, atlikdamas sutarties sąlygų aiškinimą, sprenddamas, ar buvo civilinės atsakomybės sąlygos bei nustatydamas priteistinos žalos dydį, ne tik priima individualų sprendimą konkrečioje byloje, bet ir sukuria precedentą, kuris atbaido arba paskatina daugiau rizikuoti. Nemenką svarbą vertinimui turi ir vidutinė bylinėjimo proceso trukmė: kuo ilgiau šis procesas trunka, tuo didesnės patiriamos išlaidos teisinėms paslaugoms, todėl poreikis apsidrausti išauga.

Labai svarbus yra ir draudėjo/apdraustojo rizikos suvokimas jau įgijus vadovo civilinės atsakomybės draudimo apsaugą, nes tiek bendrovės, tiek vadovai gali pernelyg stipriai kliautis draudimo apsauga, taip suteikiant pastariems laisvę veikti ne pačiais geriausiai akcininkų interesais (Dahlan, 2019, p. 19). Dėl šios priežasties yra labai aktualu, kad tiek bendrovė, apdraudusi savo vadovus, tiek apdrausti vadovai suvoktų, kam galioja draudimo apsauga ir, kas laikytina draudžiamuoju įvykiu, o kas – ne, kitaip tariant, būtų pakankamai įsigilinę į draudimo taisykles. Teismų praktikoje pripažįstama, kad draudimo taisyklėse aptariami atvejai, kada įvykiai pripažįstami draudžiamaisiais arba nedraudžiamaisiais, yra laikytini esmine draudimo sutarties sąlyga (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje). Dėl šios priežasties draudžiamieji įvykiai bei atvejai, kai įvykiai nelaikytini draudžiamaisiais, turi būti aiškiai apibrėžti, o taip pat ir suprantami tiek draudėjui, tiek apdraustajam.

Vis dėlto, net ir pačios aiškiausios sutarties sąlygos neeliminuoja moralinės rizikos, juolab jei taisyklės nebus perskaitytos visa apimtimi. Kaip minėta anksčiau, apdrausdamas įmonės vadovo civilinę atsakomybę, draudikas gali ir privalo apibrėžti prisiimamos rizikos ribas, todėl paprastai draudžiamųjų ir nedraudžiamųjų įvykių apibrėžtis apima esminę taisyklių dalį. Vienas iš būdų tai padaryti, paeiliui įvardijant sąlygas, kada ir kam taikomas draudimas, prie konkrečių sąlygų nurodyti, kas nebus atlyginta. Pvz., vardijant reikalavimus draudėjui, nurodoma, kad jeigu žalą lemia draudėjo visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimas, draudikas jos neatlygina (3.1.1.3); įvardijant atlygintinus

finansinius nuostolius, nurodoma, kad į finansinius nuostolius neįskaitomos netesybos, socialinio draudimo įmokos, darbo užmokestis, kitos su darbo santykiais susijusios išmokos (3.1.1.4); įvardijant į draudimo apsaugos ribas patenkančias administracines baudas, nurodoma, kad draudimo apsauga netaikoma pažeidimams, kurie padaryti tyčia, ar kvalifikuojami, kaip nusikalstamos veikos, nuobaudoms dėl konkurencijos, žalos aplinkai ar darbo užmokesčio klausimus reguliuojančių normų pažeidimų (3.1.1.6.2) („If P&C Insurance AS” filialas, 2017, p. 2). Pažymėtina, kad minėtose taisyklėse nedraudžiamieji įvykiai išskiriami ir į atskyrą skyrių, kuriame be kitų nuostatų nurodoma ir tai, kad draudimo išmoka nemokama, jeigu apdraustasis tyčia padarė nesąžiningą arba apgaulingą veiką (4.1), žala padaryta asmeniui, išskiriant žalą dėl darbo santykių, arba turtui (4.5), žala padaryta aplinkai dėl taršos (4.6), taip pat karo ir teroro aktų sukeltų žalų (4.7) bei žalos, kurių veiksniais yra asbestas ar branduoliniai procesai (4.8) („If P&C Insurance AS” filialas, 2017, p. 4). Atkreiptinas dėmesys, kad apibrėžiant nedraudžiamuosius įvykius, draudikas neprisiima fundamentinių rizikų, tačiau prie nedraudžiamųjų nepriskiria žalų, padarytų dėl neatsargumo, t. y. pagrindinę sąlygą laikyti įvykį nedraudžiamuoju, nors jis ir patektų į draudžiamųjų įvykių sąrašą, yra nesąžiningumas, apgaulė arba tyčia.

Draudikas gali atsisakyti mokėti draudimo išmoką ne tik įvykiui, esant nedraudžiamuoju, bet ir iš pasikeitus prisiimtos rizikos mastui, kai draudėjas nevykdo pareigos tinkamai informuoti apie šį padidėjimą, pvz., draudimo taisyklėse nurodoma, kad draudėjas turi pranešti apie draudimo rizikos padidėjimą, o to nepadarius draudikas yra visiškai arba iš dalies atleidžiamas nuo pareigos sumokėti draudimo išmoką („If P&C Insurance AS filialas”, 2017 m., p. 5). Mokslinėje literatūroje pabrėžiama, kad tais atvejais, kai įvykio tikimybę galima interpretuoti skirtingai, draudikai yra linkę šią tikimybę padidinti, todėl jie reikalauja didelių įmokų, t. y. žymiai didesnių negu tikėtina vidutinė žala, kai tuo tarpu draudėjai nori mokėti įmokas, kurios yra tik šiek tiek didesnės nei vidutinė tikėtina žala, todėl šis skirtumas paprastai reiškia, kad draudimas nebus parduotas (Baron, 2006, p. 535). Taigi, draudimo sutarties sudarymo tikslingumą draudėjui apsprendžia ne tik poreikis valdyti verslo rizikas, subjektyvus rizikos suvokimas, bet ir, kokios apimties draudimo apsauga bus suteikiama, išimčių ir su jomis susijusių draudėjo pareigų santykis bei žinoma draudimo premijos dydis.

2.3. Sutarties dalyviai

Draudimo sutarties dalyviais yra draudikas, draudėjas, apdraustasis (įmonės vadovas), nukentėjęs trečiasis asmuo. Draudimo įstatymo 2 str. 8 p. pateikia glaustą draudiko apibrėžimą – tai yra draudimo sutartį sudarantis ar sudaręs asmuo, teisės aktų tvarka turintis teisę vykdyti draudimo veiklą. Šio įstatymo 3 str. pateikia baigtinį sąrašą

įmonių, kurios atitinka šį apibrėžimą: akcinės bei uždarnosios akcinės bendrovės Lietuvoje, gavusios draudimo veiklos licenciją, taip pat Europos bendrovės, turinčios minėtą licenciją, trečiųjų valstybių draudimo įmonių filialai, gavę leidimus draudimo veiklai, Europos ekonominės erdvės valstybių draudimo bendrovės, taip pat bendrovės, kurios neįsisteigia filialo ir draudimo veiklą gali vykdyti su išimtimis.

Lietuvoje draudimo veiklą prižiūri Lietuvos bankas, kurio duomenimis Lietuvos rinkoje 2020 m. pabaigoje draudimo paslaugas teikė 19 Lietuvoje registruotų draudikų, iš kurių 11 – kitose ES šalyse registruotų įmonių filialai. Analizuodama pastarųjų metų draudimo rinkos vystymąsi, priežiūros institucija apskaičiavo, kad gyvybės draudimo rinka augo 8, 6 proc., o ne gyvybės draudimo krito – 2. 5 proc. (Lietuvos bankas, 2020a, p. 6). Kaip jau minėta, iš Lietuvoje veikiančių draudimo bendrovių, tik viena siūlė įmonės vadovo civilinio atsakomybės draudimo paslaugą, todėl bendroji statistika šiuo atveju paklausos tendencijos šiai draudimo rūšiai neperteikia.

Draudimo įstatymo 107 str. nurodo, kad apdraustuoju yra asmuo, kurio turtais interesais, susijusiais su civiline atsakomybe draudėjas sudaro draudimo sutartį. Vis dėlto, sutartyse apdraustojų sąvoka ne visada yra glausta ir aiški, nepaliekanti vietos skirtingoms interpretacijoms. Pvz., nurodoma, kad apdraustasis yra bet kuris fizinis asmuo, tinkamai išrinktas arba draudėjo paskirtas vienasmeniu valdymo organu (direktoriumi) ir (arba) kolegialaus valdymo organo (valdybos) nariu ir draudimo liudijime nurodytas, kaip apdraustasis („If P&C Insurance AS“ filialas, 2017, p. 2). Taigi draudžiamas ne konkretus fizinis asmuo, o pareigas einantis asmuo. Toliau, taisyklėse pažymima, kad apdraustuoju gali būti ir fizinis asmuo, draudėjo bendrovėje einantis vadovaujančias pareigas, jeigu dėl jo draudimo individualiai susitarta ir nurodyta draudimo liudijime, o susitarus dėl papildomo draudimo, sutariama, kad apdraustasis yra bet kuris fizinis asmuo, praeityje, dabar arba ateityje deramai išrinktas arba draudėjo paskirtas vadovaujančiuoju direktoriumi, direktorių valdybos arba atitinkamo valdymo organo nariu arba yra buvęs, šiuo metu yra arba bus draudėjo arba jo filialo tarnautojas („If P&C Insurance AS“ filialas, 2017p. 6). Ši papildoma nuostata įveda retroaktyvų laikotarpį, būdingą civilinės atsakomybės draudimo sutartims, kada praplečiama draudimo apsauga iki sutarties sudarymo. Civilinio kodekso 6.996 str. 3 d. numato, kad draudimo sutartyje galima numatyti, kad draudimo apsauga galioja ir įvykiams, įvykusiems iki draudimo sutarties įsigaliojimo, tačiau tokia sąlyga laikoma galiojančia tik tada, kai šalys apie tokį įvykį nežinojo. Šis laikotarpis yra svarbus vertinant kartu su draudžiamąjį įvykių apibrėžimu, t.y. tais atvejais, kai draudžiamuoju įvykiu laikomas ne žalos atsiradimas, o reikalavimo pareiškimas draudimo laikotarpiu (toliau aptariama 2. 5 poskyryje). Taip pat, nėra visiškai

aišku, kas turėta omenyje, apibūdinant vadovo išrinkimą, kaip „tinkamą“ ar „deramą“, nes taisyklėse nėra plačiau išaiškinamas šių sąvokų turinys. Galima tik daryti prielaidą, kad galbūt turėta omenyje, kad apdraustuoju nelaikytinas *šešėlinis* ar *de facto* vadovas. Mokslinėje literatūroje pažymima, kad šešėlinio vadovo civilinės atsakomybės klausimas draudimui neturi didelės svarbos: draudikai atsisako išplėsti draudimo apsaugą šiems asmenims (Paolini, Nambisan, 2020, p. 14).

Pažymėtina, apdraustuoju sąvoką galima apibrėžti ir labai glaustai. Pvz., draudimo tarpininko pateikiamose vadovų civilinės atsakomybės draudimo taisyklėse, 4 skyriuje „Sąvokos“ apdraustuoju sąvoka pateikiama schematiškai, t.y. punktais. Pvz., apdraustuoju yra bet kuri apdrausta įmonė ar bet kuris apdraustas asmuo, o kai apdrausta įmonė, nurodomas draudėjas ir bet kuri dukterinė įmonė, o taip pat, kad apdraustas asmuo yra bet kuris vadovas (UAB „Prokopius“, p.1). Toks sąvokos atskleidimas yra neįprastas, tačiau tarsi ir apibendrina visas situacijas, kai apdraustuoju galima laikyti pačią įmonę ir jos vadovus. Tokios apibrėžties apsauga yra amerikietiškojo tipo, t.y. taikomas visos bendrovės draudimas: bendrovės vadovai ir pati bendrovė yra saugoma draudimo apsauga (Youngman, 1999, p. 38). Pažymėtina, kad amerikietiška modelyje bendrovės apsauga yra išplėsta, t. y. į ją įtraukiamos ir antrinės bendrovės bei jų vadovai. Šiuo atveju gali iškilti problemos, nustatinėjant, kokia dalis apsaugos tenka įmonei, o kokia dalis – jos vadovams. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pažymima, kad vadovaujantis civilinių santykių subjektų lygiateisiškumo, sutarties laisvės, teisinio apibrėžtumo, teisėtų lūkesčių principais, draudikas, turėdamas įstatymo suteiktą teisę parengti draudimo rūšies taisyklės, privalo užtikrinti sutarties sąlygų teisinį apibrėžtumą ir jų suderinamumą, taisyklėse pateiktos sąvokos turi būti kiek įmanoma aiškiau atskleistos, konkretizuotos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje). Taigi, taisyklėse turi būti aptariama, kaip paskirstoma draudimo apsauga.

Vis dėlto, nėra paprasta įrodyti, kad draudimo taisyklėse aptartos draudimo išimties yra neaiškios, pvz., Jungtinėse Amerikos Valstijose Federalinis teismas Iliojaus valstijoje išnagrinėjęs draudėjo ieškinį draudikui, nurodė, kad „draudėjas prieš draudėją“ išimtis taisyklėse suformuluota aiškiai ir visiškai teisėtai užkerta kelią draudimo apsaugai minėtu atveju (Youngman, 1999, cit. JAV Iliojaus šiaurinės apygardos teismo 1998m. kovo 31 d. sprendimą byloje Kievit Diversified Group Inc. v. Federal Insurance Company).

2.4. Draudimo suma ir limitai

Civilinio kodekso 6.997 str. 1 d. nurodo, kad suma, kurios dydžio išmoką (draudimo suma) draudikas įsipareigoja išmokėti, nustatoma sutarties šalių susitarimu arba įstatymu. Draudimo suma visose draudimo rūšyse nulemia maksimalias draudimo išmokos ribas,

tačiau draudimo sumos nustatymo principai atskirose draudimo sutartyse skiriasi (Kontautas, 2007, p. 75). Civilinės atsakomybės draudimo sutartims būdinga tai, kad draudimo suma gali būti ir nenurodyta, nes iš anksto nėra žinoma, kokio dydžio žala gali būti padaryta vis dėlto draudikai paprastai nelinkę nenurodyti sumos dėl objektyvių priežasčių. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje įvertintas civilinės atsakomybės draudimo savanoriškumas, todėl šalys gali nustatyti, kad neturtinė žala neatlyginama visiškai arba atlyginama tik tam tikra jos dalis; kad neatlyginama žala, atsiradusi tam tikromis konkrečiomis aplinkybėmis ir pan. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje).

Taigi, draudimo suma, dėl kurios šalys susitaria, gali varijuoti, priklausomai nuo kiekvieno draudiko siūlomų sąlygų. Pvz., draudimo suma gali būti nurodoma maksimali draudimo išmokos suma, įskaitant draudiko patirtas išlaidas, atlyginant finansinius nuostolius, pareikštus draudimo sutarties galiojimo laikotarpiu ir pratęstu pranešimų apie draudžiamuosius įvykius teikimo laikotarpiu („If P&C Insurance AS” filialas, 2017, p. 4). Minėtose draudimo taisyklėse konkrečiai draudimo suma nenurodoma, tačiau pažymima, kad draudimo liudijime nurodyta suma yra bendra draudimo suma paskutiniu metu draudimo liudijime nurodytu laikotarpiu ir pratęstu pranešimo apie įvykius laikotarpiu („If P&C Insurance AS” filialas, 2017, p. 3). Taigi, draudikas įsipareigoja tam tikram laikotarpiui apibrėžtu sumos dydžiu, iš kurio atimamos išmokų sumos. Įdomu tai, kad autoriai, nagrinėję moralinės rizikos atsiradimą vadovų civilinės atsakomybės draudimo atveju, pažymi, kad neretai draudikų naudojami instrumentai yra nepakankami kovoti su moraline rizika, todėl vienas iš sprendimų yra išskaitos (frančizės) taikymas A dalies⁷ apsaugai (Weterings, 2012, p. 17). Tai reiškia, kad draudėjas yra įpareigojamas, žalos atsiradimo atveju, sumokėti tam tikrą sumą ar nuostolių procentinę dalį pats, todėl yra motyvuojamas elgtis taip, kad žala neatsirastų. Anksčiau minėtose draudimo taisyklėse, taip pat aptariama draudimo išskaita. Galimos ir kitos atbaidančio poveikio priemonės, pvz., draudimo taisyklėse gali būti nustatytas ir sublimitas, kuris gali būti apibrėžiamas, kaip maksimali suma, suteikiama tam tikrai draudimo apsaugos daliai, visiems įvykiams, bendrai sumoje, bei neviršijant bendros draudimo sumos (UAB „Prokopius“, p. 2). Šiuo atveju, draudimo suma yra išskirstoma, priklausomai nuo to, kuriai kategorijai patiriamos išlaidos priskirtinos. Tai reiškia, kad nepaisant to, kad bendrai draudimo suma gali būti ir didesnė,

⁷ Turima omenyje kelių sluoksnių draudimo sutartį, kai A dalimi apdraudžiamas įmonės vadovas, B dalimi apdraudžiama įmonės garantija vadovui pastarojo civilinės atsakomybės iškilimo atveju, o C dalimi apsidraudžiama nuo nuostolių, kurie atsirastų dėl akcininkų ieškinių. Kaip pažymi autorius, remdamasis Nyderlandų, Jungtinių Amerikos Valstijų pavyzdžiais, išskaita arba franšizė paprastai šiai daliai nėra taikoma (Weterings, 2012, p. 16).

bet pvz., teisinės išlaidas draudikas kompensuos mažesne apimtimi nei visa draudimo liudijime aptarta šalių sulygta draudimo suma. Atkreiptinas dėmesys, kad būta tyrimų, kuriais nustatyta, kad pvz., grupinio ieškinio atveju, draudimas efektyviai perkelia riziką nuo draudėjo ir apdraustojo draudikui, o mokėjimai iš „asmeninės kišenės“ kišenės yra retas reiškinys (Klausner, Hegland, 2013, p. 8).

2.5. Draudimo laikotarpis ir draudimo apsauga

Draudimo įstatymo 2 str. 21 d. pateikia draudimo laikotarpio apibrėžimą, nurodant, kad tai yra laiko tarpas nuo draudimo apsaugos pradžios iki pabaigos, kuris nebūtinai sutampa su draudimo sutarties terminu. Vadinasi sutarties šalys yra laisvos nuspręsti, kokiam laikotarpiui yra sudaroma draudimo sutartis. Sutartys gali būti sudaromos vieneriems metams, kaip tai yra įprasta kitų draudimo rūšių sutartims. Tokiu būdu, pratęsiant sutartį, kasmet draudikas ir draudėjas iš naujo peržiūri sutarties sąlygas, taigi ir iš naujo įvertina riziką gauti potencialius ieškinius. Pažymėtina, kad kai kuriais atvejais gali užtekti tiesiog draudėjo raštiško patvirtinimo, kad tam tikri faktai išliko nepakitę.

Galimi atvejai, kai draudimo sutartis sudaroma ilgesniam negu vienerių metų laikotarpiui. Pvz., po 1990 m. Jungtinėse Amerikos Valstijose draudimo rinka buvo plokščia⁸, todėl išaugo atveju, kai siūlomi trejų metų sprendimai, skaičius (Youngman, 1999, p. 34). Taip buvo daroma todėl, kad draudėjas galėtų lengviau prognozuoti savo kaštus, būdamas tikras dėl draudimo premijos dydžio. Sutartis, sudaroma keliems metams, turi pranašumą, nes sutaupoma, kai rinkoje draudimo įmokų dydžiai kyla, išvengiama kasmetinio sutarties peržiūrėjimo procedūros. Draudikui toks terminas naudingas dėl to, kad išauga klientų lojalumas, tačiau gali ir įkalinti prastesnėse sąlygose nei susidarytų, jei sutartis būtų peržiūrima kasmet.

Taip pat, galimos situacijos, kai draudimo apsauga yra sustabdoma, nesumokėjus draudimo įmokos. Draudimo įstatymo 96 str. 1 d. nuostatose aptariamais atvejais, kai draudėjas laiku nesumoka įmokos ar jos dalies, draudikas privalo raštu informuoti draudėją apie tai, kad negavo įmokos, bei pranešti, kad nesumokėjus per 30 dienų nuo pranešimo išsiuntimo ne gyvybės draudimo sutartis pasibaigs arba, jei sutartyje aptartas apsaugos sustabdymas, sustos draudimo apsauga. Nepaisant to, draudimo sutarties terminas eina toliau, tačiau, kaip nustatyta minėto straipsnio 2 d., įvykus draudžiamajam įvykiui,

⁸ Plokščia rinkos situacija yra, kai rinkoje nefiksuojamas nei augimas, nei kritimas. Tokia rinka stagnuoja. 1984 m. dažniausiai įvardijama priežastis, kodėl neįsigyjamas vadovaujančių asmenų draudimas, buvo poreikio nebuvimas, o 1987 m. pagrindine priežastimi buvo draudimo neįperkamumas. Stagnacija rinkoje, aptariamam atveju, susidarė dėl to, kad dėl įvairių veiksnių išaugo draudimo įmokų dydis, sumažėjo draudimo suma, išaugo tikėtinos rizikos, todėl bendrovės nebeįpirkė draudimo paslaugos, o taip pat negalėjo prognozuoti, kokiomis sąlygomis bus pratęsiama sutartis ((R. Romano, 1989, p. 2). Tad, siekiant „išjudinti“ rinką buvo pradėti siūlyti visų pirma stabilią kainą garantuojantys produktai.

draudikas neprivalės mokėti išmokos. Pvz., jeigu draudimo įmoka ar jos pirmoji dalis nesumokama draudimo sutartyje nustatytais terminais, draudikas nemoka draudėjui draudimo išmokų už draudžiamuosius įvykius, įvykusius nuo dienos, kada suėjo draudimo įmokos ar jos pirmosios dalies mokėjimo terminas, iki dienos, kada faktiškai buvo sumokėta draudimo įmoka arba jos pirmoji dalis („If P&C Insurance AS“ filialas, 2017, p. 6). Šiuo atveju, draudikas taiko iš esmės standartines sąlygas, t.y. numatomas draudimo apsaugos sustabdymo momentas nuo termino sumokėti suėjimo, bei sutarties nutraukimo faktas, jei įmoka per 30 dienų nuo pranešimo išsiuntimo nesumokama. Pažymėtina, kad draudimo sutarties taisyklių 3.2.1 punktas numato galimybę prasitęsti pranešimo apie reikalavimą laikotarpį už papildomą įmoką, kai sutartis pasibaigia ar yra nutraukiama („If P&C Insurance AS“ filialas, 2017, p. 3). Sistemaiškai vertinant šią taisyklių nuostatą su kitomis, darytina išvada, kad draudimo apsauga, o tuo pačiu ir suma, kuria įsipareigoja draudikas, neprasitęsia ir nepadidėja, tačiau prasitęsia terminas, per kurį galima pranešti apie gautą reikalavimą. Kita vertus, nesumokėjus papildomos įmokos ir nepratęsus pranešimo apie reikalavimą termino, draudikas atsisakys dengti išlaidas, susijusias su veiksmais, kurie padaryti dar iki draudimo sutarties pasibaigimo. Išplėstinio pranešimo terminas įvairiose taisyklėse varijuoja, tačiau ilgėjant pratęsto pranešimo terminui, atitinkamai didėja ir mokestis už jį. Pvz., jeigu draudimo sutartis nepratęsiama ir nepakeičiama panašiu draudimu, draudėjas turi teisę įsigyti 24 mėn. išplėstinį pranešimo terminą, sumokėdamas papildomą įmoką, sudarančią 65 proc. metinės draudimo įmokos (UAB „Prokopius“, p. 5).

Kaip matyti iš nuostatų draudimo taisyklėse, galima susidurti su problema, kas laikytina draudžiamuoju įvykiu, ir ar šis patenka į draudimo apsaugos galiojimo terminą. Kadangi, civilinei atsakomybei atsirasti reikalinga juridinių faktų sudėtis, kurios elementai laike atsiranda ne vienu metu. Šiuo atžvilgiu, draudžiamuoju įvykiu galima laikyti neteisėtus veiksmus, žalą arba reikalavimą atlyginti žalą. Draudimo įstatymo 108 str. nurodoma, kad jeigu draudimo sutartyje nenustatyta kitaip, draudžiamasis įvykis yra draudėjo ar apdraustojo civilinės atsakomybės atsiradimas už draudėjo ar apdraustojo veiksmų (veikimo ar neveikimo), atliktų draudimo sutarties galiojimo metu, pasekmes, net jei šios pasekmės atsirado pasibaigus draudimo sutarčiai. Civilinės atsakomybės draudimo atveju neretai yra pasinaudojama leistina išimtimi ir draudžiamasis įvykis apibrėžiamas, kitaip. Pvz., nurodant, kad draudimo išmoka mokama pagal reikalavimus, kurie apibūdinami, kaip draudimo sutarties galiojimo metu pateiktas raštiškas draudėjo arba apdraustojo pranešimas draudikui apie aplinkybę arba įvykį, galintį pagrįstai lemti atsakomybės už finansinių nuostolių atlyginimą atsiradimą („If P&C Insurance AS“

filialas, 2017, p. 2). Taigi, draudžiamuoju įvykiu laikomas ne žalos atsiradimo, o reikalavimo pareiškimo faktas sutarties galiojimo laikotarpiu. Įdomu tai, kad šiose taisyklėse, apibrėžiant draudžiamuosius įvykius, 3.1.1.1. p. nurodoma, kad veiksmas, kuris tapo priežastimi pateikti reikalavimą, turi būti atliktas draudimo sutarties galiojimo metu (arba retroaktyviau laikotarpiu, jeigu toks suteiktas) („If P&C Insurance AS“ filialas, 2017, p. 2). Taigi, draudikas tokia nuostata siekia maksimaliai apriboti draudimo apsaugos laikotarpį: kad įvykis būtų laikytinas draudžiamuoju, veiksmas turi būti atliktas draudimo sutarties galiojimo metu, bet ir reikalavimas taip pat privalo būti pareikštas sutarties galiojimo metu. Kvestionuotinas tokių nuostatų sąžiningumas, ypač jei sutartis sudaroma trumpam laikotarpiui, atsižvelgiant į tai, kad veiksmai, žala ir reikalavimo pareiškimas gali būti labai nutolę nuo vienas kito laiko atžvilgiu. Kitose draudimo taisyklėse pareikštinis reikalavimas apibrėžiamas glausčiau, t. y., nurodant, kad draudžiamasis įvykis yra reikalavimas draudimo laikotarpiu, o po to nurodant aplinkybes, kurios laikytinos reikalavimais (UAB „Prokopius“, p. 2).

Mokslinėje literatūroje pažymima, kad pareikšto reikalavimo kriterijus įsitvirtino ten, kur yra latentinė žalos tikimybė (Kontautas, 2007, p. 191). Pareikšto reikalavimo kriterijaus taikymas naudingas draudikui, nes taip sumažinamos draudimo apsaugos ribos, lyginant su atsiradusios žalos kriterijumi, tačiau draudėjui gali kilti problemų. Visų pirma, draudėjas gali nesuvokti pareikšto reikalavimo kriterijaus taikymo svarbos ir pvz., atsitiktines pretenzijas laikyti neesminėmis ir apie tai laiku nepranešti draudikui ir dėl to netekti draudimo apsaugos, pasibaigus sutarčiai. Lietuvos teismų praktika, nagrinėjant ginčus dėl pareikšto reikalavimo kriterijaus profesinės civilinės atsakomybės draudimo sutartyse formavosi netolygiai, bylų būta mažai. Iškilus ginčui, sunku atskirti, ar įvykis laikytinas draudžiamuoju bei patenka į draudimo sutarties galiojimo ribas. Teismo pozicija iš pradžių buvo vertinanti draudiką iš „gilios kišenės“ teorijos perspektyvos ir nurodė, kad nesvarbu, kada pareikštas reikalavimas (Kontautas, 2007, cit. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. spalio 9 d. nutartį civilinėje). Vėliau ši pozicija pasikeitė: teismas išaiškino, kad nors neteisėti veiksmai buvo atlikti draudimo laikotarpiu, tačiau dėl atsiradusios žalos kreiptasi praleidus sutartyje nustatytą terminą po sutarties pabaigos, todėl draudikas neprivalo išmokėti draudimo išmokos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje). Pažymėtina, kad šioje byloje Teismas atkreipė dėmesį, kad privalomojo draudimo standartinės taisyklės yra tvirtinamos Vyriausybės, o taip pat atkreipė dėmesį *ratio decidendi* sutapimo klausimą, nurodydamas, kad tuo atveju, kai draudimo taisyklėse taikomi skirtingi kriterijai (žalos atsiradimo ir pareikštinio reikalavimo) net ir esant vienodoms kitoms aplinkybėms, negalima bylų spręsti taip pat.

Kitoje byloje, Teismas, netenkindamas draudiko reikalavimo atmesti ieškinį, pažymėjo, kad rašytinės pretenzijos pareiškimo terminas nėra tapatus ieškinio senaties terminui, kuris apibrėžtas Civilinio kodekso 1.125 str. 7 d. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje). Tad, akivaizdu, kad ne visais atvejais pareikštinio reikalavimo esmė yra visiškai aiški ir patiems draudikams.

Apibendrinant, pareikštinio reikalavimo kriterijaus bei retrospektyvaus laikotarpio taikymas yra sudėtingi ir praktikoje dėl to iškyta ginčų. Juolab, kad vadovo civilinės atsakomybės draudimas neturi privalomojo pobūdžio, taisyklės nėra tvirtinamos Vyriausybės, todėl jų turinys varijuoja, priklausomai nuo draudiko. Įvertinus visumą, galimi ginčai dėl draudėjo įgyjamų teisių ir pareigų disbalanso, apsaugos ribų ir terminų skaičiavimo.

2.6. Sutarties forma bei sudarymo ypatumai

Pagrindiniai reikalavimai šalims, norint sudaryti sutartį, yra šalių susitarimas, siekis sukurti teises pasekmes bei teisinis veiksnumas, o kai kuriose valstybėse, kaip pvz., Prancūzija ir Didžioji Britanija, reikalinga ir priežastis (lot. *causa*) arba atitinkamai atlyginimas (angl. *consideration*⁹) (Smits, 2014, p. 40). Pagal sudarymo būdą sutarys gali būti sudaromos: 1) abipusių derybų būdu, kai abi šalys pateikia sąlygas ir jas suderina; 2) prisijungimo būdu – derybos nevyksta, standartines sąlygas parengia viena iš šalių (Ambrasienė et al., 2006, p. 118). Draudimo sutartys paprastai sudaromos prisijungimo būdu, suinteresuotam asmeniui draudikui pateikus prašymą sudaryti draudimo sutartį. Kaip jau minėta, toks draudėjo prašymas sudaryti sutartį, o ne draudimo taisyklių viešas paskelbimas, laikytinas oferta. Vadovaujantis Civilinio kodekso 6.167 str. 1 d. nuostatomis, ofertai keliami du reikalavimai: pasiūlymas sudaryti sutartį turi būti pakankamai apibūdintas bei išreikšti oferento ketinimą būti saistomam sutarties akcepto atveju. Paprastai prašymo formą parengia draudikas, todėl jam palanku ją parengti taip, kad užpildyta ir pateikta ji būtų laikytina oferta, t. y. atitiktų minėtus du kriterijus. Remiantis Civilinio kodekso 6.169 str. 2 d. nuostatomis, oferta negali būti atšaukta, jei nurodžius terminą akceptuoti ofertą, ji yra akceptuojama, arba kitokiu būdu išreiškiama valia, kad oferta neatšaukiama, o taip pat, jei akceptantas turėjo protingą pagrindą manyti, kad oferta

⁹ *Atlyginimas* ir *priežastis* yra unikalūs bruožai, išskiriantys bendrosios teisės tradicijos bei prancūzų teisės sistemas nuo likusio pasaulio. Abi doktrinos turi panašią kilmę [...] laikant, kad *pacta sunt servanda* principas visiems susitarimams laikyti privalomais yra per platus, atsirado poreikis nustatyti kriterijų, kuris atskirtų privalomus ir neprivalomus susitarimus, todėl priežastis (lot. *causa*) buvo pagrindas, kodėl susitarimas laikytinas privalomu [...] panašiai plėtojosi ir anglosaksų teisė. Anglijos teismai taip pat išvystė priemonę kontroliuoti, kurios sutartys yra privalomos. Buvo laikoma, kad sutartis yra privaloma, jei adekvatus atlyginimas (angl. *consideration*) už pažadą yra pakankamas motyvas laikyti žadėtoją įsipareigojusiu (Smits, 2014, p. 78).

neatšauktina. Taigi, draudimo liudijimo išdavimas laikytinas akceptu. Tais atvejais, kai prašymas sudaryti draudimo sutartį neatitiks ofertai keliamų reikalavimų, toks prašymas turėtų būti traktuojamas, kaip kvietimas sudaryti sutartį, ir tada jau draudiko išduodamas draudimo polisas (liudijimas) bus laikytinas oferta.

Draudimo sutartis turi būti sudaroma raštu (Civilinio kodekso 6.989 str. 1 d.). Tai, kad sutartis yra sudaryta, patvirtina draudimo liudijimas, t. y. oferentas gavo akceptą, nebent pačioje sutartyje buvo susitarta kitaip. Pažymėtina, kad tais atvejais, kai akceptavimo terminas nėra nurodytas, tai turi būti padaryta per protingą terminą (Civilinio kodekso 6.174 str. 1 d.). Mokslinėje literatūroje pažymima, kad dėl *uberrima fides*¹⁰ principo taikymo draudimo santykiuose, sąžiningumo kartelė pakyla dar aukščiau nei kitose civilinėse sutartyse, todėl draudikas, pažeidęs pareigą pateikti akceptą arba ofertos atmetimą draudėjui per protingą terminą, privalo atlyginti draudėjo nuostolius (Kontautas, 2007, p. 87).

Draudimo sutartis laikoma sudaryta, kai susitarta dėl esminių sutarties sąlygų, t. y. draudimo sutarties dalyko arba apsaugos objekto, draudimo rizikos, draudiminių įvykių, draudimo sumos ir draudimo laikotarpio. Kadangi, paprastai draudimo sutarties šalys nesidera dėl draudimo taisyklių, itin svarbi draudiko pareiga atskleisti pagrindines sutarties sąlygas. Teismų praktikoje pažymima, kad draudimo sutartimi draudimo objektui suteikiama apsauga paprastai nėra absoliuti, todėl šios sutarties sąlygų svarba pirmiausiai pasireiškia tuo aspektu, kad jos atskleidžia bei apibrėžia draudimo sutartimi suteikiamos draudimo apsaugos ribas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. liepos 26 d. nutartis civilinėje byloje). Sudarant sutartį prisijungimo būdu standartinės sutarties sąlygos yra privalomos kitai šaliai tik tuo atveju, jeigu standartinės sutarties sąlygas parengusi šalis tinkamai jas atskleidė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje). Kasacinis teismas, vertindamas tinkamo supažindinimo su taisyklėmis faktą, taip pat yra pažymėjęs, kad verslininkui, juridiniam asmeniui, taikomi aukštesni *bonus pater familias* elgesio standartai, todėl Teismas, vertindamas, kad sutarties pagrindu draudėjas siekė savo reikalavimų patenkinimo, laikė teisiškai nereikšminga aplinkybę, kad draudimo taisyklės nebuvo įteiktos, o polisas pasirašytas tik draudiko (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. liepos 26 d. nutartis civilinėje). Draudėjas nebuvo traktuojamas, kaip silpnesnioji sutarties šalis, nes yra juridinis asmuo, verslininkas. Svarbu

¹⁰ Standartinių komercinių sutarčių atveju (t.y. kitokių sutarčių negu tos, kurios priskirtinos *uberrimae fidei* visa apimtimi ar iš dalies), sąžiningumo (geros valios) kriterijus nėra pritaikomas pilna apimtimi: įstatymas įpareigoja šalis surinkti visą svarbią informaciją, susijusią su prisiimamu įsipareigojimu, prieš sudarant sutartį, o ne įpareigojant jas šią informaciją atskleisti viena kitai (Eggers., Picken, 2017). Kitaip tariant, sąžiningumo kriterijus yra iškeliamas dar aukščiau negu to pareikalautų *bona fides* principo taikymas.

ir tai, kad draudėjas minėtu atveju neginčijo sutarties sudarymo fakto, o šios sutarties pagrindu prašė patenkinti reikalavimą, todėl vienareikšmiškai teigti, kad visais atvejais įmonė nebus laikytina silpnesniąja šalimi, sprendžiant ginčą teisme, taip pat nėra pagrindo.

Atkreiptinas dėmesys, kad vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutarties sudarymo metu, draudėjas yra ne tik supažindinamas su draudimo taisyklėmis, tačiau turi ir tam tikrą derėjimosi galią. Pvz., susitarti dėl papildomai apdraudžiamų asmenų, išplėstinės apdraustojo apibrėžties ribų. Vis dėlto, derybinė galia nėra tolygi ir draudėjas, sudarydamas sutartį, priimą praktiškai visas draudiko nustatytas sąlygas, tokia apimtimi, kokia ji yra, t. y. sudaro sutartį prisijungimo būdu. Sudarydamas sutartį, draudėjas bei draudikas susitaria dėl teisių ir pareigų apimties, tačiau ne visada požiūris į pareigų apimtį sutampa ir tą parodo ginčų spektras teismuose, kai šalys nesutaria dėl priimtų pareigų masto.

3. Įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutarties

šalių teisės ir pareigos

Šiame skyriuje aptariami draudėjo ir draudiko tarpusavio pareigų santykis bei jų turinys, apžvelgiama, kaip šios pareigos atsispindi draudimo taisyklėse, teismų praktikoje bei doktrinoje. Taip pat, pateikiami pavyzdžiai bei jų vertinimas, remiantis viešai paskelbtomis draudimo taisyklėmis. Apžvelgiami užsienio valstybių pavyzdžiai.

3.1. Draudėjo pareiga atskleisti informaciją

Draudėjo pareiga atskleisti informaciją yra numatyta Civilinio kodekso 6.993 str., kuriame nurodoma, kad prieš sudarant draudimo sutartį, draudėjas privalo suteikti draudikui visą žinomą informaciją apie aplinkybes, galinčias turėti esminės įtakos draudiminio įvykio atsitikimo tikimybei ir galimų nuostolių dydžiui. Mokslinėje literatūroje pažymima, kad Lietuvos teisė numato ribotą atskleidimo pareigą (Kontautas, 2007, p. 92), t. y., pagal šio straipsnio 2 d., apsiribojama aplinkybėmis, kurios yra nurodytos standartinėse draudimo sutarties sąlygose, taip pat tos, apie kurias draudikas raštu prašė draudėjo pateikti informaciją. Pažymėtina, kad Lietuvoje ir kitose valstybėse informacijos atskleidimo (angl. *duty of disclosure*) apimtys skiriasi. Bendrosios teisės tradicijos valstybėse ši pareiga ilgą laiką buvo praktiškai neribota: draudimo sutartys kelia kebliausią pareigą atskleisti visą reikšmingą informaciją, nepriklausomai nuo to, ar ji komercinė, ar išorinės kilmės, ar bet kokia kitokia informacija, galinti turėti įtakos kitai šaliai sprendžiant sutarties sudarymo klausimą, turi būti pateikta prieš sprendimo priėmimą (Eggers, Picken, 2017). Taigi, Lietuvoje draudėjas yra apsaugomas nuo dėl nežinojimo ar ekspertinių žinių trūkumo nepateiktos informacijos sukeltų padarinių. Tuo pačiu, draudikui, kaip savo srities profesionalui, perkeliama našta sudaryti klausimyną taip, kad visi reikšmingi duomenys būtų pateikti atsakant į draudiko klausimus. Panašios pozicijos laikomasi ir Jungtinėse Amerikos Valstijose, kur draudikas turi įrodyti, kad draudėjas tyčia nuslėpė informaciją, turėdamas pasipelnymo paskatą, o kai draudėjas neatskleidė informacijos dėl aplaidumo, daugeliu atvejų, toks pareigos nevykdymas nelaikytinas pakankamu draudiko argumentu ginčo atveju (Tarr, 2013). Vis dėlto, tokia išlyga taikoma ne visose draudimo rūšyse, pvz., jūrų draudimo rūšyse, perdraudimo atvejais ir kt. Pažymėtina, kad nuo 2016 m. rugpjūčio 12 d. Jungtinėje Karalystėje įsigaliojęs naujasis Draudimo įstatymas, peržiūrėjo didžiausio sąžiningumo kriterijaus netolygų pareigų draudikui ir draudėjui paskirstymą: kadangi daugelis vartotojų arba nesuprasdavo pareigos atskleisti informaciją mąsto, arba pasekmių, ir dėl to tinkamai šios pareigos nevykdydavo, tad draudimo teisė pradėjo plėtotis į dvi kryptis, t. y. vartojimo draudimo sutartis ir ne vartojimo (verslo) draudimo sutartis (Eggers,

Picken, 2017). Autoriai atkreipia dėmesį, kad net ir po įstatymo pasikeitimo pareiga atskleisti informaciją išlieka, tačiau siūlomi kiti ginčų sprendimo būdai, nei sutarties nutraukimas. Įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutartis sudaroma su įmone, kurioms paprastai yra taikomi aukštesni atsakingumo standartai nei fiziniams asmenims, tad galimybė remtis tuo, kad draudiko klausimai ar netinkamo informacijos atskleidimo pasekmės buvo neaiškios, vargu, ar būtų galima. Svarbu paminėti, kad draudimo sutartims taikytini ir bendrieji sandorių negaliojimo pagrindai, todėl esant situacijai, kai draudėjas tyčia, siekdamas pasipelnyti, nuslėpė reikšmingą informaciją, kuri nebuvo prašoma pateikti klausimyne, bet turėjo įtakos sprendimo priėmimui, draudikas gali ginčyti sandorį.

Lietuvos teismų praktikoje būta ginčų dėl pareigos atskleisti informaciją apimties, iš kurių vienas dėl vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutarties sąlygų aiškinimo: Teismas, sprenddamas bylą, dėl informacijos apie gautą reikalavimą neatskleidimo draudikui prieš sudarant draudimo sutartį faktą, išaiškino, kad pasekmės dėl draudėjo informacijos draudikui apie draudimo riziką neatskleidimo, atsirasti reikšminga yra draudėjo kaltės forma: reikalavimui pripažinti negaliojančia draudimo sutartį tenkinti pagal Civilinio kodekso 6.993 str. 4 d., būtina nustatyti draudėjo tyčią. Šioje byloje Teismas sprendė, kad aplinkybė, kad teismo pranešimas apie ieškinio priėmimą išsiųstas tą pačią dieną, kaip ir sudaryta draudimo sutartis, leidžia manyti, kad buvo pernelyg trumpas laiko tarpas susipažinti su ieškiniu bei suvokti ieškinio teisinės pasekmes, o kadangi draudimo bendrovė nepateikė įrodymų, pagrindžiančių draudėjo tyčinius veiksmus, neatskleidžiant informacijos, todėl draudėjo veiksmai traktuotini, kaip neatsargumas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje). Teismas, aiškindamas pareigos atskleisti reikšmingą informaciją turinį, rėmėsi 2011 m. lapkričio 8 d. priimtu nutarimu civilinėje byloje Nr. 3K-3-427/2011. Šioje byloje Teismas, sprenddamas ginčo tarp nukentėjusio asmens ir draudiko, konstatavo, kad draudimo riziką draudikas turi įvertinti ne tik pagal draudėjo informaciją, pateiktą prašyme sudaryti draudimo sutartį, bet ir pagal kitą informaciją, kurią pateikia draudėjas, naudos gavėjas ir reikalauti jų papildomos informacijos. Taip pat, buvo remtasi ir 2011 m. sausio 31 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 3K-3-16/2016, kurioje Teismas pažymėjo, kad draudikas, sudarydamas draudimo sutartį, ne tik turi įvertinti draudėjo pateiktą informaciją, bet ir pats reikalauti pateikti ar rinkti, jo nuomone, trūkstamą informaciją apie draudėją tokios apimties ir tokiu būdu, kad draudiko suklydimo dėl draudžiamąjo įvykio tikimybė būtų kuo mažesnė. Įdomu tai, kad šiais abiem atvejais buvo sudarytos laidavimo draudimo sutartys. Vienas iš šių sutarčių skiriamųjų bruožų yra tai, kad joms būdinga subrogacija, ko negalima pasakyti apie civilinės atsakomybės draudimo sutartis. Dėl šios priežasties iškyla

klausimas, ar vadovo civilinės atsakomybės sutarties atveju nebuvo nepagrįstai iškreipiama teisių ir pareigų pusiausvyra, nes vadovo civilinės atsakomybės ribos yra platesnio spektro palyginant su atsakomybe laidavimo draudimo sutarties atveju, o taip pat su tuo susijusi rizika didesnė, subrogacija paprastai netaikytina, todėl draudikas, išmokėjęs išmoką šių lėšų neatgaus.

Draudimo taisyklėse draudikai pareigą atskleisti informaciją apibrėžia plačiai, tačiau išsamiai nepaaiškina pareigos atskleisti informaciją turinio: paliekama erdvės asmeniniam draudėjo vertinimui, kas laikytina svarbia informacija. Pvz., taisyklėse nurodoma, kad draudėjas privalo veikti sąžiningai ir atskleisti visą jam žinomą informaciją; nepriklausomai nuo to, ar draudikas prašo; draudėjas privalo pats nurodyti (patikslinti) informaciją apie aplinkybes, kurios akivaizdžiai svarbios vertinant riziką („If P&C Insurance AS” filialas, 2017, p. 5). Pastarąja nuostata draudimo taisyklėse įvedamas akivaizdumo kriterijus, kuriuo iš esmės iš draudėjo ir apdraustojo reikalaujama protingo elgesio, t. y. pateikti tą informaciją, kuri racionaliai mąstančiam žmogui atrodo svarbios, vertinant rizikos mastą. Įdomu tai, kad draudimo taisyklėse išskiriamas atvejis, kai draudėjas pateikia neteisingą ar neišsamią informaciją, bet ši neturi reikšmės draudimo sutarties turiniui, todėl įtakos draudiko pareigai išmokėti išmoką taip pat neturės („If P&C Insurance AS” filialas, 2017,, p. 5). Viena vertus, ši nuostata tarsi paskatina elgtis neatsakingai, nes pačioje sutartyje nurodoma, kad pasekmių dėl neteisingos informacijos pateikimo gali ir neiškilti, jei ši įtakos sutarties turiniui neturės. Kita vertus, tokia nuostata gali būti laikytina paskatinimu pateikti kuo daugiau duomenų, kad ir ne visai tikslų ir iš pažiūros nesusijusių su draudimo sutartimi. Kitose draudimo taisyklėse pareigos atskleisti informaciją turinys gali būti ir neatskleistas, pvz., UAB „Prokopius“ vadovų civilinės atsakomybės draudimo taisyklėse šiai pareiga atskleisti dėmesio neskiriama: apsiribojama nurodymu, kad anketoje pateikiama informacija apie aplinkybes, turinčias įtakos draudimo rizikai (UAB „Prokopius“, p. 1). Draudėjo pareiga informuoti draudiką nepasibaigia sutarties sudarymu: jis privalo pranešti ir apie aplinkybes, dėl kurių padidėja ar gali padidėti draudimo rizika (Civilinio kodekso 6. 1010 str. 1 d.).

3. 2. Draudiko pareiga sumokėti draudimo išmoką

Pagrindinė draudiko pareiga yra, įvykus draudžiamajam įvykiui, išmokėti draudimo išmoką. Draudimo teisėje pripažįstama, kad pagrįstas reikalavimas turi tris elementus: galiojančią draudimo sutartį, netekimą ir teisinį priežastinį ryšį tarp draudžiamos rizikos ir žalos (Song, 2014, p. 16). Nesant priežastinio ryšio tarp draudžiamąjo įvykio ir rizikos, draudikui pareiga mokėti išmoką neatsiranda. Teisinis priežastinis ryšys ypač ryškus

civilinės atsakomybės draudime: draudikas turi būti saistomas teismų nustatyto priežastinio ryšio, be to ir pats draudikas turi gebėti nustatyti priežastinį ryšį pagal tuos pačius kriterijus, kaip teismai (Kontautas, 2007, p. 73). Taigi, spręsdamas, išmokėti draudimo išmoką ar ne, draudikas atlieka plačios apimties tyrimą, kurio metu ne tik nustatinėja aplinkybes, bet ir priežastinius ryšius. Lietuvoje Civilinio kodekso 6. 247 str. nuostatomis civilinėje atsakomybėje įtvirtinama *lankstaus priežastinio ryšio* doktrina. Pažymėtina, kad įvairūs autoriai atkreipė dėmesį, jog šios doktrinos turinys nėra visiškai aiškus (Šimėnaitė, 2008, p. 50), tad atskleisti priežastinio ryšio esmę tenka teisės mokslui ir teismų praktikai (Bakanavičienė, 2017, p. 2017). Taip pat, neretai sutinkama nuostata, kad tarp priežastinio ryšio civilinėje atsakomybėje bei priežastinio ryšio draudime negali būti dedamas lygybės ženklas, nes draudime pagrindinis dėmesys krypta į žalos prigimtį bei kaip, t.y. kokiomis aplinkybėmis, pastaroji atsirado (Minovič, 2007, p. 24). Šios nuostatos suvokimas labai svarbus draudėjui ir apdraustajam, nes ne visais atvejais, kai konstatuojama vadovo civilinė atsakomybė, draudikas bus pasirengęs sumokėti draudimo išmoką.

Didžiojoje Britanijoje, kurioje buvo pirmiausiai pradėtos sudarinėti vadovaujančių asmenų civilinės atsakomybės draudimo sutartys, plačiai išplėtotą artimiausios priežasties (angl. *proximate cause*) doktrina. Jos turinys išsamiai atskleistas teismų praktikoje, teisėjams sprendžiant, kad artimiausia priežastimi yra ne ta, kuri atsitiko vėliausiai laiko tėkmėje, o ta, kuri savo esme yra efektyviai artima. Toks aiškinimas turi įstatymo galią, todėl net ir *expressis verbis* neįvardijus artimiausios priežasties taisyklės sutartyje, ar įvardijus ją kitaip, teismai vis vien ją taikys (Merkin, 2014, p. 17). Artimiausios priežasties nustatymas, nors iš pažiūros gali pasirodyti akivaizdus ir nesudėtingas, nėra paprasta užduotis, nes vienu metu gali konkuruoti kelios artimos priežastys, o taip pat, draudikams bandant sumažinti prisiimamos rizikos ribas bei siekiant apeiti šią taisyklę, draudžiamąjo įvykio ribos sutartyse konstruojamos taikant sudėtingas lingvistines konstrukcijas.

Kaip jau minėta, draudikas gali išmokėti draudimo išmoką tik ištyręs visas įvykio aplinkybes, o to padaryti negali be aktyvaus draudėjo dalyvavimo. Draudimo įstatymo 98 str. 1 d. numato, kad draudėjas, naudos gavėjas ir (ar) trečiasis asmuo privalo pateikti draudikui visus turimus dokumentus ir informaciją apie draudžiamąjo įvykio aplinkybes ir pasekmes, būtinus nustatant draudimo išmokos dydį. Šios pareigos tinkamas įvykdymas yra svarbus ir draudėjui: atsižvelgiant į tai, kad draudikai neretai taiko pareikštinio reikalavimo kriterijų apibrėžti draudžiamuosius įvykius, yra svarbu tinkamai ir laiku pateikti visą draudiko prašomą informaciją, nes to nepadarius ir pasibaigus draudimo sutarčiai bei papildomam terminui pranešti apie reikalavimus, draudėjas draudimo apsauga pasinaudoti nebegalės. Draudimo įstatymo 82 str. 2 d. nurodo, kad draudimo išmoka

privalo būti išmokėta ne vėliau, kaip per 30 dienų nuo tos dienos, kai gaunama visa informacija, reikšminga nustatant draudiminio įvykio faktą, aplinkybes ir pasekmes bei draudimo išmokos dydį. Minėto straipsnio 8 d. nurodo, kad draudikas, atsisakydamas mokėti arba sumažindamas draudimo išmoką, turi pateikti motyvuotą paaiškinimą, kodėl priėmė tokį sprendimą. Taigi, draudikas atsisakydamas vykdyti pareigą išmokėti draudimo išmoką yra įpareigojamas pagrįsti savo sprendimą ir nepiktnaudžiauti, o taip pat ir nevilkinti sprendimo priėmimo.

IŠVADOS

Šiame darbe, pasitelkus tyrimo metodus, buvo bandoma atsakyti į klausimą, ar Lietuvos teismams plačiai taikant verslo sprendimo taisyklę, įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutartis yra tiek pat aktuali, kaip ir Jungtinėse Amerikos Valstijose. Atsakant į šį klausimą buvo išanalizuota aktuali Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, mokslinė literatūra bei vadovų civilinės atsakomybės draudimo sutarčių taisyklės. Prieita šių išvadų:

1. Nepaisant to, kad teismai Lietuvoje pradėjo plačiai taikyti verslo sprendimo taisyklę, dėl ko padaugėjo palankių sprendimų vadovams, tačiau taisyklės taikymui sudėtinguose ginčiuose lemiamą reikšmę turi tinkamas faktinių bylos aplinkybių nustatymas ir ištyrimas, todėl neretai Aukščiausiasis Teismas bylas grąžina žemesnei instancijai nagrinėti iš naujo. Bylinėjimosi procesas užsitęsia, taip augant teisinėms išlaidoms.
2. Ilga proceso trukmė ir dideli bylinėjimosi kaštai dar vienareikšmiškai nereiškia, kad vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutartis yra aktuali bendrovei ir jos vadovams. Ši išvada darytina dėl to, kad draudikai Lietuvos rinkoje yra atsargūs: draudimo taisyklėse bandoma maksimaliai apriboti prisiimamos rizikos dydį. Tas ypač akivaizdu, aptariant terminus. Taip pat, dengiamos ne visos teisinių išlaidų rūšys bei apimtys. Draudimo taisyklėse vartojamos sudėtingos lingvistinės konstrukcijos, kaip pvz., ilgi sudėtiniai sakiniai, vertinamojo pobūdžio terminai, nepateikiant vertinimo kriterijų ir pan. Teisių ir pareigų visuma aptariama nenuosekliai, savo esme panašias nuostatas aptariant skirtingose, nutolusiose viena nuo kitos, taisyklių dalyse. Dėl to, neatidžiam skaitytojui gali iškilti sunkumų suprantant, kas laikytina draudžiamaisiais įvykiais, o kas ne.
3. Išaugęs ieškinių vadovams skaičius suponuoja ne tik augančią tendenciją spręsti ginčus teismuose, bet ir neretai paties vadovo civilinės atsakomybės neįvertinimą – nemaža dalis atveju, kai konstatuojama vadovo civilinė atsakomybė dėl visiško aplaidumo ar tyčios. Pastaruoju atveju, net ir esant sudarytai draudimo sutarčiai, atsakomybės išvengti nepavyks, nes toks įvykis nebus laikytinas draudžiamuoju.
4. Lietuvoje draudimo sutartys yra paprastesnės nei pvz., Jungtinėse Amerikos Valstijose ar Jungtinėje Karalystėje, kuriose apdraudžiamas ir įmonės įsipareigojimas kompensuoti išlaidas susijusias su vadovo civilinės atsakomybės kilimu, tačiau egzistuoja galimybė už papildomą mokestį praplėsti draudimo apsaugos ribas. Taip pat, skiriasi ir pareigos atskleisti informaciją apimties vertinimas, Lietuvoje esant palankesnėms sąlygoms draudėjui, negu pvz.,

Jungtinėje Karalystėje, todėl tikėtini teisiniai ginčiai ir su pačiu draudiku, ypač, jei draudimo sutartis sudaroma su užsienio bendrove.

5. Vis dėlto, ypač Jungtinėse Amerikos Valstijose, šios draudimo sutartys yra itin populiarios, nes ieškiniai įmonių vadovams yra dažni, o sudarius draudimo sutartį paprastai kartu įgyjamas ir itin plačios draudimo apsaugos paketas visam verslo subjektui. Be to, ginčai su ieškovais paprastai išsprendžiami ne teismuose, o sudarant taikos sutartis, kurių nuostolių atlyginimo suma, dažniausiai įsitenka į draudimo sumos rėžius. Draudimo bendrovės praktiškai neturi galimybės kontroliuoti šių sutarčių sudarymo proceso, o taip pat ir įrodyti vadovų neteisėtus veiksmus, dėl kurių galėtų remtis išimties dėl neteisėtų veiksmų/sukčiavimo taikymu ir nemokėti draudimo išmokos. Dėl šios priežasties nereti atvejai, kai draudimo išmoka sumokama, nors vadovas ir galimai atliko neteisėtus veiksmus. Be to, teismai lanksčiau žiūrimi į vadovų neatsargų elgesį, vertinant ne tik aplaidumo mastą, bet ir subjektyviuoju aspektu, ar vadovas siekė asmeninės naudos, suklaidinti įmonės akcininkus ir pan. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, vertintina, kad magistro darbo įžangoje išsikelta hipotezė iš dalies pasitvirtino.

REKOMENDACIJA

Atsižvelgiant į tai, kad analizei prieinami duomenys buvo riboti (nevertinti draudimo įmokų dydžiai, draudimo suma, kitų draudikų sutarčių taisyklės, etc.), negalima vienareikšmiškai teigti, kad vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutartis Lietuvoje yra mažiau aktuali bendrovėms ir jų vadovams, tačiau prieš priimančią sprendimą sudaryti sutartį, būtina įvertinti prisiimamų teisių ir pareigų visumą, draudimo apsaugos ribas bei tinkamai susipažinti su vadovo civilinės atsakomybės sąlygomis, siekiant suvaldyti moralinę riziką ir turėti realias galimybes pasinaudoti draudimo sutarties suteikiama apsauga.

Šaltinių sąrašas

Teisės norminiai aktai

Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000), Valstybės žinios, 89-2741.

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000), Valstybės žinios, 74-2262.

Lietuvos Respublikos darbo kodeksas (2016), TAR, 23709.

Lietuvos Respublikos antstolių įstatymas (2002), Valstybės žinios, 53-2042.

Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas (2003), Valstybės žinios, 94-4246.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 12 d. nutarimas Nr. 957 „Dėl Antstolių profesinės civilinės atsakomybės privalomojo draudimo taisyklių patvirtinimo“, Valstybės žinios, 2004, 128-4605.

Specialioji literatūra

Ambrasienė, D. et al. (2006). Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vadovėlis. Trečioji laida. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

Armour, J. and McCahery, J.A. (eds.) (2006). After Enron: Improving Corporate Law and Modernising Securities Regulation in Europe and the US. [interaktyvus] Bloomsbury Publishing. Prieiga per internetą: <https://www.perlego.com/book/809997/> [žiūrėta 2021 m. balandžio 12 d.].

Baker, T. and Griffith, S. J. (2011). Ensuring Corporate Misconduct: How Liability Insurance Undermines Shareholder Litigation [interaktyvus] The University of Chicago Press. Prieiga per internetą: <https://www.perlego.com/book/1852622/> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

Baron, J. (2006). Thinking and Deciding. 4th ed. [interaktyvus]. Cambridge University Press. Prieiga per internetą: <https://www.perlego.com/book/1693647/> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

Clarke, M. A. (2017). The Law of Liability Insurance. 2nd ed. [interaktyvus] Taylor and Francis. Prieiga per internetą <https://www.perlego.com/book/1570392/> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

Deakin, S., Koziol, H. and Riss, O. (2018). Directors & Officers (D & O) Liability [interaktyvus]. De Gruyter. Prieiga per internetą: <https://www.perlego.com/book/725132/> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

Eeckhoudt, L., Gollier, C. and Schlesinger, H. (2011). Economic and Financial Decisions under Risk [interaktyvus] Princeton University Press. Prieiga per internetą <https://www.perlego.com/book/735391/> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

- Eggers, P.M. and Picken, S. (2017). *Good Faith and Insurance Contracts*. 4th ed. [interaktyvus] Taylor and Francis. Prieiga per internetą: <https://www.perlego.com/book/1573979/> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].
- Hull, J.C. (2018). *Risk Management and Financial Institutions*. 5th ed. [interaktyvus] Wiley. Prieiga per internetą: <https://www.perlego.com/book/992845/> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].
- Jurevičienė, D. (2015). *Finansiniai sprendimai. Finansinių sprendimų formos. Vadovėlis*. Vilnius: VĮ Registrų centras.
- Knight, F. H. (2012). *Risk, Uncertainty and Profit* [interaktyvus]. Dover Publications. Prieiga per internetą: <https://www.perlego.com/book/111203/> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].
- Kontautas, T. (2007). *Draudimo sutarčių teisė. Monografija*. Vilnius: Justitia.
- Lezgovsko, A. et al. (2014). *Draudimo paslaugų pardavimo proceso valdymas. Vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
- Lowry, J., Rawlings, P. J. and Merkin, R. (2011) *Insurance Law: Doctrines and Principles*. 3rd ed. [interaktyvus]. Bloomsbury Publishing. Prieiga per internetą: <https://www.perlego.com/book/392374/> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].
- Luhmann, N. (2017). *Risk: A Sociological Theory* [interaktyvus]. Taylor and Francis. Prieiga per internetą: <https://www.perlego.com/book/1579666/> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].
- Midanek, D.H. (2018). *The Governance Revolution: What Every Board Member Needs to Know, NOW!*. [interaktyvus] De Gruyter. Prieiga per internetą: <https://www.perlego.com/book/833714/> [žiūrėta 2021 m. balandžio 13 d.].
- Merkin, R. (ed.) (2014). *Insurance Law: An Introduction* [interaktyvus]. Taylor and Francis. Prieiga per internetą: <https://www.perlego.com/book/1545326/> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].
- Mačerinskienė, I. et al. (2013). *Finansų rinkos įžvalgos. Mokslo studija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
- Markšaitis, H., Navickienė, O. (2012). *Tikimybių teorija ir matematinė statistika. Mokomasis leidinys*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
- Melnikov, A. (2011). *Risk Analysis in Finance and Insurance*. 2nd ed [interaktyvus]. CRC Press. Prieiga per internetą: <https://www.perlego.com/book/1687020/> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].
- Paolini, A. and Nambisan, D. (2020). *Directors' and Officers' Liability Insurance* [interaktyvus] Taylor and Francis. Prieiga per internetą: <https://www.perlego.com/book/2029378/> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

Smits, J. M. (2014). Contract law. A comparative introduction. Edward Elgar publishing. Cheltenham, UK/Northampton, MA, USA.

Smerdon, E. (ed.) (2016). Directors Liability and Indemnification: A Global Guide. 3rd ed. [interaktyvus] Globe Law and Business Ltd. Prieiga per internetą: <https://www.perlego.com/book/2000551/> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

Song, M. (2014). Causation in Insurance Contract Law [interaktyvus]. Taylor and Francis. Prieiga per internetą: <https://www.perlego.com/book/1561012/> [žiūrėta: 2021 m. kovo 21 d.].

Tarr, J. (2013). Disclosure and Concealment in Consumer Insurance Contracts [interaktyvus]. Taylor and Francis. Prieiga per internetą: <https://www.perlego.com/book/1556726/> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

Youngman, I. (1999). Directors' and Officers' Liability Insurance. 2nd ed. [interaktyvus] Elsevier Science. Prieiga per internetą: <https://www.perlego.com/book/1899577/> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

Teismų praktika

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. spalio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-1063/2002.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2006.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-214/2011.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. lapkričio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-427/2011.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-16/2016.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-300/2012.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. liepos 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-407/2013.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-55/2014.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-450/2014.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-143-313/2016.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-284-701/2017.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-126-313/2018.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 24 d. nutarimas civilinėje byloje Nr. e3k-3-152-1075/2019.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-143-684/2018.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3-336-684/2019.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3-5-684/2020.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. E3K-3-69-1075/2020.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-281-1075/2020.

Kiti šaltiniai

„Lietuvos draudimas“, AB (2016). Laidavimo draudimo taisyklės Nr. 058 [interaktyvus]. „Lietuvos draudimas“, AB. Prieiga per internetą: https://www.ld.lt/sites/default/files/058_Laidavimo%20draudimo%20taisykles%20red%202015_2015%2012.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

ADB Gjesidige (2020). Sutartinių prievolių laidavimo draudimo taisyklės Nr. 036 [interaktyvus], ADB Gjensidige. Prieiga per internetą: https://www.gjensidige.lt/-/media/lt/dokumentai/taisykles-ir-ipid-20200211/036_prievoliu_laidavimo_draudimo_taisykles_201912.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

Bakanavičienė G. (2017). Priežastinio ryšio teisinio vertinimo problematika. Magistro baigiamasis darbas, socialiniai mokslai, teisė. Vilniaus universitetas. Vilnius.

Core J. E. (2000). The Directors' and Officers' Insurance Premium: An Outside Assessment of the Quality of Corporate Governance [interaktyvus]. The Wharton School, University of Pennsylvania. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=229803 [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

Dahlan A. K. (2019). The environment for directors' and officers' liability: evidence from 2009 to present. Bachelor of Science in Business Administration. Appalachian State University. Boone, North Carolina, United States.

Gaber M. (2015). The effect of D&O insurance on managerial risk taking. Dissertation. Maastricht University, Maastricht, Netherlands.

Ghalieb N. (2008). Managerial opportunism and directors' and officers' liability insurance. Dissertation. University of Montreal, Montreal, Canada.

Griffith S. J. (2005). Unleashing a gatekeeper: why the SEC should mandate disclosure of details concerning Directors' & Officers' liability insurance policies [interaktyvus]. University of Pennsylvania Law School. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=728442 [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

Hsin-Yi Chi (2015). Does Directors's and Officers' liability insurance affect firms' investment decisions? 12(3), p. 47-55. Investment Management and Financial Innovations.

Huskins P. Ch. (2021). Delaware Rulling: Can D&O Insurance Cover Fraud? [interaktyvus] Woodruff Sawyer. Prieiga per internetą: <https://woodrufflaw.com/donotebook/delaware-can-you-insure-fraud/> [žiūrėta 2021 m. balandžio 11 d.].

“If P&C Insurance AS” filialas (2017). Vadovaujančių asmenų civilinės atsakomybės draudimo taisyklės Nr. 024 [interaktyvus]. “If P&C Insurance AS” filialas. Prieiga per internetą: <https://www.if.lt/globalassets/lt/taisykles/civilines-atsakomybes/vadovaujanciu-asmenu-civilines-atsakomybes-draudimas-nr-024-2017-12-11.pdf> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

“If P&C Insurance AS” filialas (2018). Įmonių turto ir verslo nutrūkimo draudimo taisyklės Nr. 004. “If P&C Insurance AS” filialas. Prieiga per internetą: <https://www.if.lt/globalassets/lt/taisykles/imoniuturtoirverslonutrukimodraudimotaisykles-004.pdf> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

Indap S. (2021). Why the costs of protecting directors from lawsuits has soared. Straipsnis. [interaktyvus]. Financial Times. Prieiga per internetą: <https://www.ft.com/content/ea9501b6-f32c-4e81-b970-4b6d66f74094> [žiūrėta: 2021 m. balandžio 13 d.].

Jankovskis T. (2017). Krovinių vežėjų kelių transporto priemonėmis civilinės atsakomybės ypatumai. Magistro darbas, socialiniai mokslai, teisė. Vilniaus universitetas, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Kaleininkaitė L., Trumpaitė I. (2007). Verslo rizikos valdymas ir jos tobulinimas. Verslas: teorija ir praktika. Vol VIII, No3, p. 176-181[interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://core.ac.uk/download/pdf/144798866.pdf> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

Klausner M., Hegland J., and Goforth M. (2013). How Protective Is D&O Insurance in Securities Class Actions?—An Update [interaktyvus]. PLUS Journal. Prieiga per internetą: <http://ssrn.com/abstract=2260815> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

Kučinskas A. (2016). Kibernetinių rizikų draudimo sutartis. Magistro darbas, socialiniai mokslai, teisė. Vilniaus universitetas, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (2016). Bendrovės valdymo organų civilinę atsakomybę reglamentuojančių teisės normų taikymo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje apžvalga. Vilnius: Lietuvos Aukščiausiasis Teismas.

Lietuvos bankas (2020). Lietuvos draudimo rinkos apžvalga [interaktyvus]. Lietuvos bankas. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/uploads/publications/docs/27679_70f92c2a1f85d68b8de287c2c8b0d5bf.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

Lietuvos bankas (2020). Privalomųjų draudimų sąrašas [interaktyvus]. Lietuvos bankas. Prieiga per internetą: <https://www.lb.lt/lt/privalomuju-draudimu-sarasas> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

Lietuvos statistikos departamentas (2021). COVID-19 įtaka [interaktyvus]. Oficialiosios statistikos portalas. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/covid-19-itaka-verslunaujienos-infografikai> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

Lin C., Officer M. and Zou H. (2011). Directors' and Officers' Liability Insurance and Acquisition Outcomes [interaktyvus]. Journal of Financial Economics (JFE), Forthcoming. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1641645 [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

Mahoney S., Brennan W. J., Fung G. (2021). Delaware Supreme Court expands the application of Delaware law in DŪO coverage disputes [interaktyvus]. Kennedys. Prieiga per internetą: <https://kennedyslaw.com/thought-leadership/article/delaware-supreme-court-expands-the-application-of-delaware-law-in-do-coverage-disputes/> [žiūrėta 2021 m. balandžio 11 d.].

Minovič M. (2007). Priežastinio ryšio problemos draudimo teisiniuose santykiuose. Magistro baigiamasis darbas, socialiniai mokslai, teisė. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius.

Palčiauskaitė R. (2019). Draudimo sutarčių sudarymo internetu problematika. Magistro darbas, socialiniai mokslai, teisė. Vilniaus universitetas, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

Pham N. T. (2017). Directors' liability. A legal and empirical study. Thesis to obtain the degree of Doctor. Erasmus University Rotterdam: Rotterdam, Netherlands.

PricewaterhouseCoopers, UAB (2020). PWC atlikta vadovų nuomonių apklausa [interaktyvus]. PricewaterhouseCoopers. Prieiga per internetą: https://www.pwc.com/lt/lt/assets/document/PwC_apklausa_finansu_vadovai_tiek_pasaul

yje_tiek_Lietuvoje_baiminasi_ekonomikos_nuosmukio_ir_antrosios_COVID-19_bangos.pdf [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

Prokopius, UAB. Vadovų civilinės atsakomybės draudimo taisyklės [interaktyvus].

Prokopius, UAB. Prieiga per internetą: <https://prokopius.com/wp-content/uploads/2019/11/prokopius-vadov-ca-draudimo-taisykls.pdf> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

Rutkauskas A. V., Stasytė V. (2011). Rizikos sampratos formavimosi ypatumai 12(2): 141-149. *Verslas: Teorija ir praktika*. Vilnius: Vilniaus Gedimino technikos universitetas.

Šimėnaitė A. (2008). Priežastinio ryšio samprata civilinės atsakomybės doktrinoje. Magistro baigiamasis darbas, socialiniai mokslai, teisė. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius.

Štareikė E., Kausteklytė-Tunkevičienė S. (2017). Regreso ir subrogacijos atribojimas draudimo teisiniuose santykiuose. 2017(18). *Mokslinių straipsnių rinkinys Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius.

Thomas D. (2021). Cost of liability insurance for company directors soars. Straipsnis [interaktyvus]. *Financial Times*. Prieiga per internetą: <https://www.ft.com/content/7fd09758-ac7b-469a-9096-486a707f2915> [žiūrėta: 2021 m. balandžio 10 d.].

Urbonaitė J. (2016). Žala kaip viena iš įmonės vadovo civilinės atsakomybės kilimo sąlygų. Magistro baigiamasis darbas, socialiniai mokslai, teisė. Mykolo Romerio universitetas, Vilnius.

Weterings W. (2012). Directors' & Officers' Liability, D&O Insurance and Moral Hazard: More Control of Moral Hazard by D&O Insurers Needed to Increase the Incentives of Directors and Supervisory Board Members [interaktyvus]. Tilburg Law School. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2153129 [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

Zaveckas K. (2006). Draudimo interesas – pagrindinis teisinių draudimo santykių elementas [interaktyvus]. *Jurisprudencija*. Prieiga per internetą: <https://www3.mruni.eu/ojs/jurisprudence/article/view/2877/2680> [žiūrėta 2021 m. kovo 21 d.].

SANTRAUKA

Įmonės vadovo civilinės atsakomybės draudimo sutartis

Greta Barkauskienė

Magistro darbe nagrinėjamos vadovaujančių asmenų civilinės atsakomybės draudimo sutartys, apžvelgiant sutarčių elementus, bei įvertinant poreikį valdyti riziką verslo aplinkoje, o taip pat ir analizuojama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika bylose dėl vadovų civilinės atsakomybės. Darbe bandoma atsakyti į klausimą, ar plačiai taikant verslo sprendimo taisyklę teismų praktikoje, sąžiningiems vadovams aktualu apsidrausti civilinę atsakomybę. Tuo tikslu buvo apžvelgti prieinami pagal raktažodžius statistiniai duomenys apie Teismo sprendimus, laikotarpiu nuo 2009 m. sausio 1 d. iki 2020 m. gruodžio 31 d. Taip pat analizuojamos draudimo sutarčių taisyklės, vertinant jų nuostatų konkretumą, sistemiškumą, ir aiškumą. Nagrinėjama draudimo rizikos sąvoka ir jos sąsajos su draudžiamaisiais įvykiais bei moralinės rizikos pavojus.

Atlikus statistinį tyrimą, bei pritaikius kitus analitinius metodus, nustatyta, kad vienareikšmiškų išvadų daryti negalima: verslo sprendimo taisyklės taikymas visiškai neapsaugo vadovo nuo neigiamų su bylinėjimusi susijusių padarinių, tačiau ir draudimo sutartys ne visada šį tarpą vadovo apsaugoje užpildo: dėl draudikų poreikio siaurinti prisiimamos rizikos ribas kai kuriais atvejais pasinaudoti draudimo apsauga tampa praktiškai neįmanoma.

SUMMARY

Directors' and Officers' liability insurance agreement

Greta Barkauskiene

This thesis analyzes the contracts of the directors' and officers' liability, evaluating the elements of the agreements, as well as, the need for the risk management in business environment. The case law of Supreme Court of Lithuania regarding directors' liability was analyzed, as well. Thesis tries to answer the question, whether honest directors should ensure their civil liability while courts widely implement business judgement rule. Having this particular goal in mind, the available statistical data from 1st, June, 2009 till 31st, December, 2020 of the court decisions in accordance to the keywords was reviewed. In addition, the rules of the contracts were analyzed researching, how specific, systematic and clear they were. The insurance risk and its connection to insured events was also reviewed.

The statistical research and implementation of other methods revealed that there cannot be unambiguous conclusions, as the implementation of the business judgment rule does not fully cover the negative aspects of increased legal fees of the honest directors. However, the insurance agreements do not always fill in the gap, as well. As the insurers are trying to minimize the risks they are taking, in some cases insurance protection is simply unavailable.

PRIEDAI

1 priedas STATISTINIS TYRIMAS

Statistinio tyrimo metu buvo naudojama vieša teismų sprendimų ir teisės aktų paieškos sistema *eTeismai.lt*. Naudojantis išplėstine paieška, atrinktos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinės bylos, susijusios su vadovų civilinės atsakomybės sprendimo klausimais, laikotarpiu nuo 2009 m. sausio 1 d. iki 2020 m. gruodžio 31 d., t. y. išrenkami sprendimai, kurie buvo priimti per 11 metų. Paieškos metu, nebuvo remtasi bylų kategorijomis, o pasinaudota raktiniais žodžiais (raktažodžiais) dėl šių priežasčių: 1) pagal pateikiamą kategorijų sąrašą, nėra išskirta vadovų civilinė atsakomybė, kaip kategorija; 2) vykdant išplėstinę paiešką, pagal minėtus kriterijus ir kategoriją „39. Civilinė atsakomybė“, randama viena byla, kuri taip pat yra nesusijusi su nagrinėjama tema; 3) ieškinį vadovui gali pareikšti platus ieškovų spektras dėl pačių įvairiausių priežasčių; 4) nereti atvejai, kai sprendžiama dėl juridinio asmens dalyvių, iš kurių vienas yra ir įmonės vadovas, tad nėra vieno vieningo paieškos kriterijaus, kuriuo remiantis galima pilnai apžvelgti Teismo praktiką minėtu laikotarpiu.

Dėl šių priežasčių, paieškos laukas buvo papildytas raktažodžiais, atsisakant kategorijos priskyrimo. Pasiremta šiais raktažodžiais: „vadovo civilinės atsakomybės“, „vadovo civilinė atsakomybė“, „direktorius atsakomybė“, „civilinė atsakomybė“, „bendrovės ieškinys“, „akcininko ieškinys“, taip pat gautų aktualių rezultatų visuma papildyta ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 23 d. parengtos apžvalgos „Bendrovės valdymo organų civilinę atsakomybę reglamentuojančių teisės normų taikymo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje apžvalga“ analizuojamomis bylomis.

Tyrimo metu, Teismo sprendimai buvo analizuojami trimis aspektais: dėl ko kilo ginčas, kiek vidutiniškai trunka bylinėjimasis bei, koks sprendimas buvo priimtas. Siekiant aiškumo, ties ginčo priežastimis nurodoma: kas yra ieškovas (pvz., kreditorius, akcininkas) bei ginčo sąlyga (pvz., bankrotas, sandoris, etc.). Laiko taupumo sumetimais absoliučiai visais atvejais nebuvo aiškintasi visa ginčo trukmė, t. y., kada buvo pareikštas ieškinys pirmoje instancijoje, o nurodoma Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir pirmojo sprendimo datos. Sprendimai išskirti į tris pagrindines kategorijas: „palankus vadovui“, „konstatuota vadovo civilinė atsakomybė“ bei „perduota nagrinėti iš naujo“. Palankus vadovui sprendimas reiškia, kad buvo konstatuota, kad neįrodytos vadovo civilinės atsakomybės sąlygos. Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė reiškia, kad Teismas laikė, jog buvo vadovo civilinės atsakomybės sąlygos. Šiai kategorijai priskiriami sprendimai net ir tada, kai dalis reikalavimų nebuvo tenkinami ar žalos dydis sumažintas. Visais atvejais, kai byla

perduota nagrinėti iš naujo, sprendimas priskiriamas šiai kategorijai, nebent buvo nagrinėjamas kompleksinis klausimas ir nagrinėjimo metu buvo konstatuota vadovo atsakomybė ar jos nebuvimas, o tolimesnis nagrinėjimas su šiais klausimais nebėra susijęs, tokiu atveju žymima viena iš aukščiau paminėtų kategorijų. Apibendrinti paieškos rezultatai pateikiami šioje lentelėje:

<i>Bylos Nr.</i>	<i>Metai</i>	<i>Sprendimas</i>	<i>Apytikslė bylinėjimosi trukmė</i>	<i>Ginčo priežastys</i>	<i>Eil. Nr.</i>
3K-3-335/2009	2009-07-31	Palankus vadovui	pirmosios instancijos sprendimas - 2008 m. spalio 22 d.	Bankroto administratoriaus ieškinys, darbo užmokesčio pasididinimo klausimai	1
3K-3-514/2009	2009-11-17	Perduota nagrinėti iš naujo	Pirmosios instancijos sprendimas - 2008 m. spalio 7 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	2
3K-7-444/2009	2009-11-20	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas 2007 rugsėjo 17 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	3
3K-3-528/2009	2009-11-30	Konstatuota vadovų civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos sprendimas 2008 m. birželio 6 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	4
3K-3-446/2009	2009-12-18	Konstatuota atsakomybė, kylanti iš darbo santykių	pirmosios instancijos teismo sprendimas - 2008 m. balandžio 28 d.	spręstas vadovo atsakomybės dualumo klausimas	5
3K-3-334/2010	2010-07-20	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos sprendimas – 2009 m. vasario 6 d.	teisių perėmėjo ieškinys	6
3K-3-130/2011	2011-03-25	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	Pirmosios instancijos teismo sprendimas – 2010 m. sausio 27 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	8
3K-3-177/2011	2011-04-12	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2009 m. lapkričio 5 d.	nuostolingas sandoris, bankroto administratoriaus ieškinys	9
e3K-3-214/2011	2011-04-29	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	Pirmosios instancijos sprendimas – 2008 m. gruodžio 16 d.	prokuroro ieškinys, bankrotas	10
3K-3-228/2011	2011-05-05	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos sprendimas – 2009 m. gruodžio 3 d.	dėl pareigos kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo	11
3K-3-19/2012	2012-02-01	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2011 m. vasario 10 d.	kreditoriaus reikalavimas bankrutuojančios įmonės vadovams	12
3K-3-89/2012	2012-03-09	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos sprendimas – 2011 m. sausio 17 d.	nerūpestingų aplaidžių veiksmų, einant vadovo pareigas, bankroto administratoriaus ieškinys	13
3K-3-493/2012	2012-11-16	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2010-11-02	nerūpestingų veiksmų, turto neperdavimo bankroto administratoriaus ieškinys	14

3K-3-23/2013	2013-02-14	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	Pirmosios instancijos sprendimas -2011 m. spalio 24 d.	išvestinis ieškinys dėl sudarytos taikos sutarties	15
3K-3-234/2013	2013-04-19	Perduota nagrinėti iš naujo	Pirmosios instancijos sprendimas – 2011 m. vasario 13 d.	kreditoriaus ieškinys, bankrotas	16
3K-3-290/2013	2013-05-17	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos sprendimas – 2011 m. spalio 3 d.	tyčinis bankrotas, nuostolingas sandorio sudarymas	17
3K-3-321/2013	2013-06-18	Perduota nagrinėti iš naujo	Pirmosios instancijos sprendimas – 2011 m. lapkričio 21 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	18
3K-3-356/2013	2013-06-28	Perduota nagrinėti iš naujo	Pirmosios instancijos sprendimas – 2012 m. birželio 12 d.	dėl ekonomiškai nenaudingas sandorio, įmonės ieškinys buvusiam vadovui	19
3K-3-427/2013	2013-10-11	Perduota nagrinėti iš naujo	Pirmosios instancijos sprendimas – 2011 m. kovo 28 d.	dėl vadovo atsakomybės, sudarant fiktyvius sandorius, įmonės ieškinys buvusiam vadovui	20
3K-3-496/2013	2013-10-16	Konstatuota vadovų civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos sprendimas – gruodžio 9 d.	dėl pareigos kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo	21
3K-3-501/2013	2013-10-21	Palankus vadovui	Pirmosios instancijos sprendimas – 2011 m. gegužės 11 d.	konkurento ieškinys	22
3K-3-581/2013	2013-11-20	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos sprendimas – 2012 m. vasario 7 d.	rangovo ieškinys vadovui	23
3K-3-598/2013	2013-11-22	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2012 rugsėjo 17	įsipareigojimų pagal sutartis nevykdymas, areštuoto turto iššvaistymas; kreditoriaus reikalavimas	24
3K-3-610/2013	2013-11-27	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos sprendimas – 2010 m. lapkričio 2 d.	turto neperdavimas bankroto administratoriui	25
3K-3-624/2013	2013-11-28	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2012 m. gruodžio 10 d.	netinkamai vykdyta mokestinė prievolė	26
3K-3-648/2013	2013-12-03	Palankus vadovui	Pirmosios instancijos sprendimas – 2013 m. kovo 1 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	27
3K-3-699/2013	2013-12-20	Palankus vadovui	pirmosios instancijos sprendimas – 2011 liepos 22 d.	nuostolingas sandoris, įmonės reikalavimas buvusiam vadovui	28
3K-3-697/2013	2013-12-20	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	Pirmosios instancijos sprendimas – 2012 m. sausio 31 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	29
3K-3-111/2014	2014-01-03	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos sprendimas -2012 m. kovo 20 d.	nuostolingas sandoris, bankrotas	30
3K-7-124/2014	2014-01-09	Perduota nagrinėti iš naujo dalyje	pirmosios instancijos sprendimas – 2012 m. birželio 27 d.	nuostolingi sandoriai, piktnaudžiavimas akcininko teisėmis; verslo sprendimo taisyklė <i>expressis verbis</i>	31

3K-3-83/2014	2014-03-14	Perduota nagrinėti iš naujo	Pirmosios instancijos sprendimas – 2012 m. vasario 1 d.	banko palatalinio ieškinys vadovei dėl paskolos, actio pauliana	32
3K-3-250/2014	2014-05-05	Reikalavimas atskirtas į atskirą bylą	pirmosios instancijos sprendimas – 2012 m. spalio 22 d.	neteisėtų veiksmų, fiktyvaus sandorio, bankrotas	33
3K-3-244/2014	2014-05-05	Palankus vadovui	pirmosios instancijos sprendimas – 2013 m. sausio 9 d.	rizikingi sandoriai, bankrotas	34
3K-3-261/2014	2014-05-09	Palankus vadovui	pirmosios instancijos sprendimas – 2013 m. birželio 10 d.	sandorio nevykdymas, bankrotas	35
3K-3-283/2014	2014-05-21	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	Pirmosios instancijos sprendimas – 2012 m. gegužės 28 d.	kreditoriaus ieškinys, bankrotas	36
3K-3-293-/2014	2014-05-28	Perduota nagrinėti iš naujo	Pirmosios instancijos sprendimas – 2013 m. balandžio 23 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	37
3K-3-321/2014	2014-06-16	Palankus vadovui	pirmosios instancijos sprendimas – 2012 m. lapkričio 19 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	38
3K-3-344/2014	2014-06-27	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2013 m. gegužės 13 d.	dėl pareigos kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo	39
3K-3-340/2014	2014-06-30	Palankus vadovui	pirmosios instancijos sprendimas – 2013 m. birželio 13 d.	bankrotas, tyčinis bankrotas	40
3K-3-389/2014	2014-09-12	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	Pirmosios instancijos sprendimas – 2012 m. liepos 16 d.	kreditoriaus ieškinys, bankrotas, ribų nustatymas tarp akcininko ir vadovo atsakomybės, tyčinis bankrotas	41
3K-3-453/2014	2014-10-27	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2013 m. birželio 4 d.	dėl pareigos kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo	42
3K-3-508/2014	2014-11-21	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos sprendimas – 2012 m. birželio 12 d.	fiduciarinių pareigų nevykdymas, nesąžiningi sandoriai	43
3K-3-567/2014	2014-12-23	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos teismo sprendimas - 2008 m. balandžio 28 d.	dėl pareigos kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo	44
3K-3-4-969/2015	2015-02-04	Palankus vadovui	Pirmosios instancijos sprendimas – 2012 m. lapkričio 30 d.	notaro ieškinys, sprendžiamas klausimas, ar akcininkai veikė, kaip vadovai; bankrotas	45
3K-3-131-687/2015	2015-03-06	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos sprendimas – 2013 birželio 10 d.	bankrotas, neperduotas turtas	46
3K-3-152-686/2015	2015-03-25	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2013 m. vasario 4 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	47

3K-3-166-421/2015	2015-03-27	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2008 m. spalio 22 d.	bankrotas, neperduotas turtas	48
3K-3-220-916/2015	2015-04-17	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos teismo sprendimas – 2013 m. gruodžio 30 d.	bankrotas, akcijų pardavimas	49
3K-3-210-611/2015	2015-04-17	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	Pirmosios instancijos sprendimas – 2014 m. sausio 9 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	50
3K-3-349-415/2015	2015-05-25	Palankus vadovui	pirmosios instancijos sprendimas – 2014 m. balandžio 15 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	51
3K-3-331-695/2015	2015-05-29	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	Pirmosios instancijos sprendimas – 2013 m. balandžio 23 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	52
3K-3-416-469/2015	2015-06-26	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos sprendimas – 2013 m. gegužės 13 d.	dėl pareigos kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo	53
3K-3-429-313/2015	2015-07-03	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2014 m. balandžio 14 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	54
3K-3-470-969/2015	2015-09-22	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2014 m. sausio 13 d.	kreditoriaus reikalavimas, bankrotas	55
3K-3-64-248/2016	2016-01-08	Palankus vadovui	pirmosios instancijos sprendimas – 2013 m. balandžio 29 d.	bankrotas, priemokų darbuotojams skyrimas	56
3K-3-26-684/2016	2016-01-29	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos sprendimas – 2013 m. gruodžio 30 d.	bankrotas, akcijų pardavimas, II ratas	57
e3K-3-152-219/2016	2016-03-16	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2015 m. balandžio 7 d.	bankroto byla, VMI reikalavimas apriboti teisę eiti vadovo pareigas	58
e3K-3-270-690/2016	2016-05-12	Palankus vadovui	pirmosios instancijos sprendimas – 2015 m. gegužės 26 d.	VMI ieškinys	59
3K-3-276-248/2016	2016-05-20	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2014 m. Rugsėjo 30 d.	įmonės ieškinys buvusiam vadovui dėl turto neišsaugojimo	60
3K-3-298-701/2016	2016-06-03	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	Pirmosios instancijos sprendimas – 2015 m. vasario 4 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	61
3K-3-452-415/2016	2016-11-04	Palankus vadovui	Pirmosios instancijos sprendimas – 2012 m. spalio 22 d., kasaciniam teisme atskirtas į atskirą bylą, kurios pirmosios instancijos sprendimas – 2015 m. gruodžio 11 d.	ekonomiškai nenaudingi sandoriai, piktnaudžiavimas akcininko teisėmis, II ratas	62
3K-3-485-421/2016	2016-11-25	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2015 m. birželio 30 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	63

3K-3-12-219/2017	2017-02-03	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos teismo sprendimas – 2015 m. birželio 15 d.	kreditoriaus reikalavimas bankrutuojančios įmonės vadovams	64
e3K-3-32-421/2017	2017-02-03	Palankus vadovui	pirmosios instancijos sprendimas – 2015 m. gruodžio 10 d.	bankrotas, laidavimo sutartis	65
e3K-3-30-313/2017	2017-02-09	Palankus vadovui	pirmosios instancijos sprendimas – 2015 m. spalio 2 d.	actio Pauliana pagrindu pripažintas negaliojančiu sandoris; bankroto administratoriaus ieškinys	66
3K-3-54-701/2017	2017-02-22	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos sprendimas – 2015 m. lapkričio 10 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	67
e3K-3-114-378/2017	2017-03-09	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos sprendimas – 2015 m. gegužės 12 d.	sandoris, bankrotas, kreditoriaus reikalavimas	68
e3K-3-189-378/2017	2017-04-13	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos sprendimas – 2016 m. vasario 24 d.	akcininko išvestinis ieškinys	69
e3K-7-115-915/2017	2017-04-24	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos sprendimas – 2015 m. gruodžio 14 d.	tyčinis bankrotas, kreditoriaus ieškinys	70
3K-3-249-686/2017	2017-05-26	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos teismo sprendimas – 2014 m. gruodžio 8 d.	fiduciarinių pareigų nevykdymas, nesąžiningi sandoriai, bankrotas	71
e3K-3-284-701/2017	2017-06-22	Palankus vadovui	pirmosios instancijos sprendimas – 2015 m. lapkričio 11 d.	ginčas su draudiku dėl pareigos atskleisti informaciją, tiesiogiai su vadovo CA klausimu nesusijusi	72
3K-3-296-611/2017	2017-06-30	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2016 m. vasario 10 d.	Prokuratūros ieškinys	73
e3K-3-297-378/2017	2017-07-05	Palankus vadovui	pirmosios instancijos sprendimas – 2015 m. spalio 14 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	74
3K-7-177-701/2017	2017-10-16	Palankus vadovui	pirmosios instancijos sprendimas – 2015 m. balandžio 13 d.	netinkamo pareigų vykdymo, turto neišsaugojimo, atsakomybės dualumas	75
3K-3-4-313/2018	2018-02-07	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2016 m. liepos 8 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	76
e3K-3-105-421/2018	2018-02-08	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2016 m. birželio 27 d.	kreditoriaus ieškinys, bankrotas	77
3K-3-84-684/2018	2018-03-15	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos sprendimas – 2016 m. spalio 25 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	78
e3K-3-86-969/2018	2018-03-15	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos sprendimas -2016 m. rugsėjo 8 d.	fiduciarinių pareigų pažeidimas, neteisėtas darbo užmokesčio padidinimas situoktinei	79
3K-2-115-916/2018	2018-03-29	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2016 m. gruodžio 7 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	80

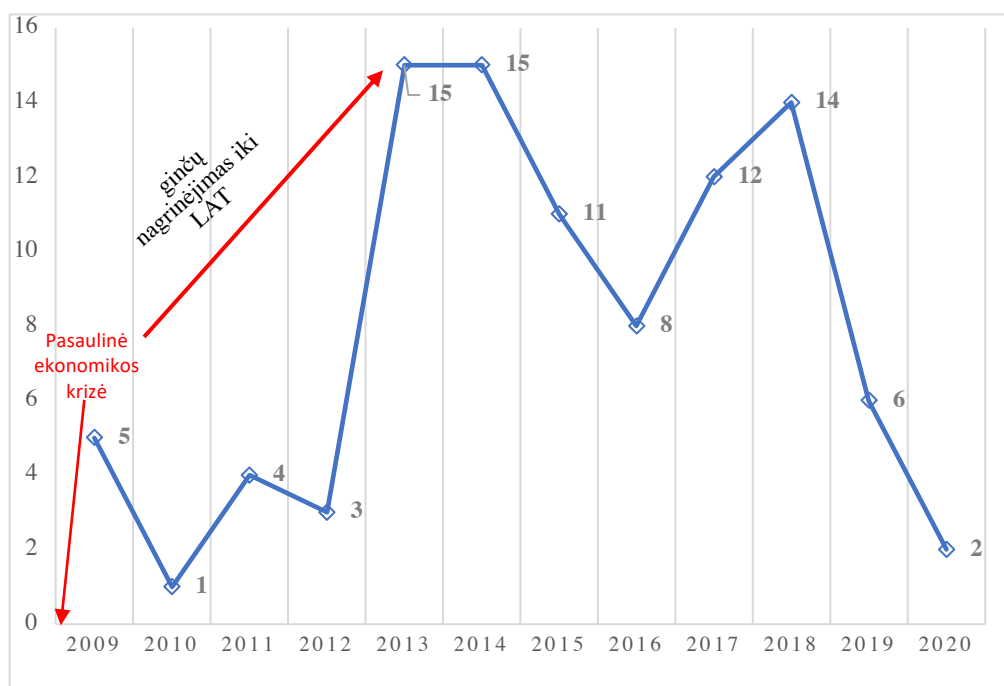
3K-3-126-313/2018	2018-03-30	Palankus vadovui	pirmosios instancijos sprendimas – 2016 m. lapkričio 22 d.	prokuratūros ieškinys dėl neteisėto darbuotojo atleidimo iš darbo, II ratas	81
3K-3-177-248/2018	2018-05-11	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2016 m. birželio 15 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	82
3K-3-326-1075/2018	2018-09-21	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2017 gegužės 29 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	83
3K-3-456-378/2018	2018-11-23	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos sprendimas – 2017 m. lapkričio 13 d.	tyčinis bankrotas, bankroto administratoriaus ieškinys	84
e3K-3-472-313/2018	2018-12-12	Perduota nagrinėti iš naujo dalyje	pirmosios instancijos sprendimas – 2017 m. vasario 9 d.	išvestinis akcininko ieškinys	85
3K-3-535-916/2018	2018-12-20	Perduota nagrinėti iš naujo dalyje	pirmosios instancijos sprendimas – 2017 m. spalio 27 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	86
e3K-3-526-219/2018	2018-12-21	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos sprendimas – 2017 m. gegužės 15 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	87
e3K-3-548-969/2018	2018-12-31	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos sprendimas – 2017 m. liepos 12 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	88
e3K-3-540-469/2018	2018-12-31	Palankus vadovui	pirmosios instancijos sprendimas – 2018 m. vasario 15 d.	kreditoriaus ieškinys, bankrotas	89
3K-3-35-469/2019	2019-02-14	Palankus vadovui	pirmosios instancijos sprendimas – 2017 m. gruodžio 15 d.	II ratas, kreditoriaus reikalavimas, bankrotas	90
e3K-3-98-684/2019	2019-03-14	Palankus vadovui	pirmosios instancijos sprendimas – 2017 m. birželio 27 d.	lojalumo pareigos pažeidimo, fiktyvaus sandorio	91
e3K-3-125-687/2019	2019-04-11	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2017 m. gruodžio 22 d.	tyčinis bankrotas	92
e3K-3-234-421/2019	2019-07-04	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2018 m. sausio 3 d.	akcininko išvestinis ieškinys	93
e3K-3-309-403/2019	2019-10-24	Palankus vadovui	pirmosios instancijos sprendimas – 2018 m. spalio 16 d.	įmonės ieškinys buvusiam vadovui dėl lėšų pasisavinimo	94
e3K-3-323-695/2019	2019-11-04	Palankus vadovui – teismas negali priimti sprendimo byloje nedalyvaujančio asmens atžvilgiu	pirmosios instancijos sprendimas – 2017 m. spalio 24 d.	fiktyvus sandoris, kreditoriaus ieškinys	95
e3K-3-336-684/2019	2019-11-14	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2017 m. gruodžio 12 d.	bankroto administratoriaus ieškinys	96
e3K-3-118-1075/2020	2020-01-09	Konstatuota vadovo civilinė atsakomybė	pirmosios instancijos sprendimas – 2018 m. birželio 12 d.	kreditoriaus ieškinys, bankrotas	97

e3K-3-13-611/2020	2020-02-06	Perduota nagrinėti iš naujo	pirmosios instancijos sprendimas – 2017 m. vasario 9 d.	akcininko išvestinis ieškinys, II ratas	98
e3K-3-59-1075/2020	2020-03-12	Palankus vadovui	pirmosios instancijos sprendimas – 2019 m. kovo 12 d.	draudimo klausimas: transporto priemonės valdytojo ar vadovo CA	99

1 lentelė. Statistinio tyrimo rezultatai

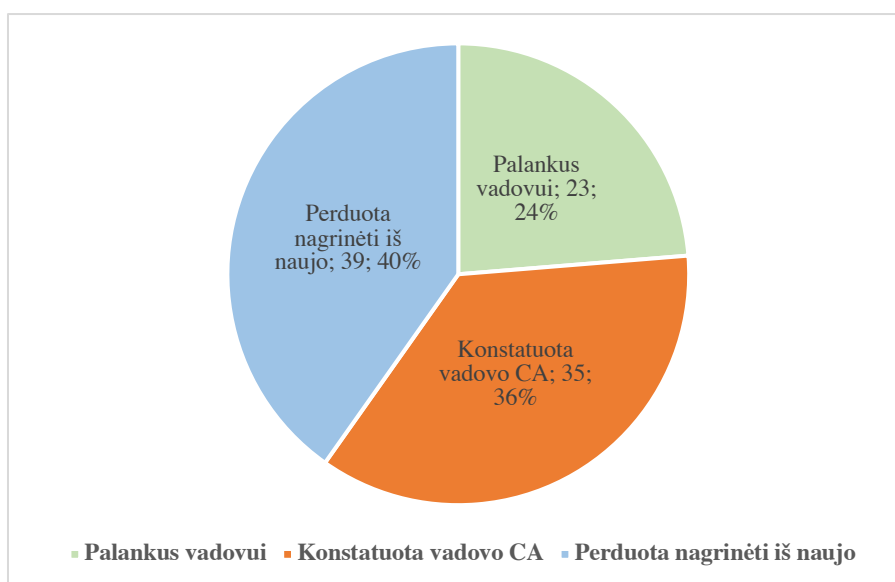
Pažymėtina, kad paieškos rezultatai gali ir neapimti visų Lietuvos Aukščiausiajame Teisme nagrinėtų bylų dėl vadovų civilinės atsakomybės minėtu laikotarpiu dėl to, kad paieška pagal raktinius žodžius negarantuoja, kad bus surastos absoliučiai visos aktualios bylos, tačiau tam tikrų apibendrinamojo pobūdžio išvadų galima prieiti. Atkreiptinas dėmesys, kad iš gautų rezultatų lauko tolimesnėje analizėje pašalinami du rezultatai, kurie yra tiesiogiai nesusiję su vadovo civilinės atsakomybės klausimu, t.y. ginčo su draudiku atvejis bei ginčo tarp sutarties šalių atvejis, kai vadovas nedalyvavo byloje, todėl jo atžvilgiu negalėjo būti priimtas sprendimas.

Pirma, bylų skaičius dėl vadovų civilinės atsakomybės klausimo stipriai išaugo po pasaulinės ekonominės krizės 2008 m., tačiau pastebimas apie 3-4 metų vėlavimo efektas (žr. 2 lentelę). Pirmiausia, užtruko bankroto procedūros, ginčai dėl vadovų atsakomybės buvo nagrinėjami žemesnės instancijos teismuose kol pasiekė Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą. Atkreiptinas dėmesys, kad būtent tiek vidutiniškai užtrunka ir ginčo išsprendimas, jei ginčas nebuvo grąžintas nagrinėti iš naujo, ir po grąžinimo nagrinėti iš naujo negrįžta į Teismą. Analizuojant pastebėta, kad kai kurios bylos po kelių metų grįžo į Teismą, todėl statistinė kreivė vėl „šokteli“.

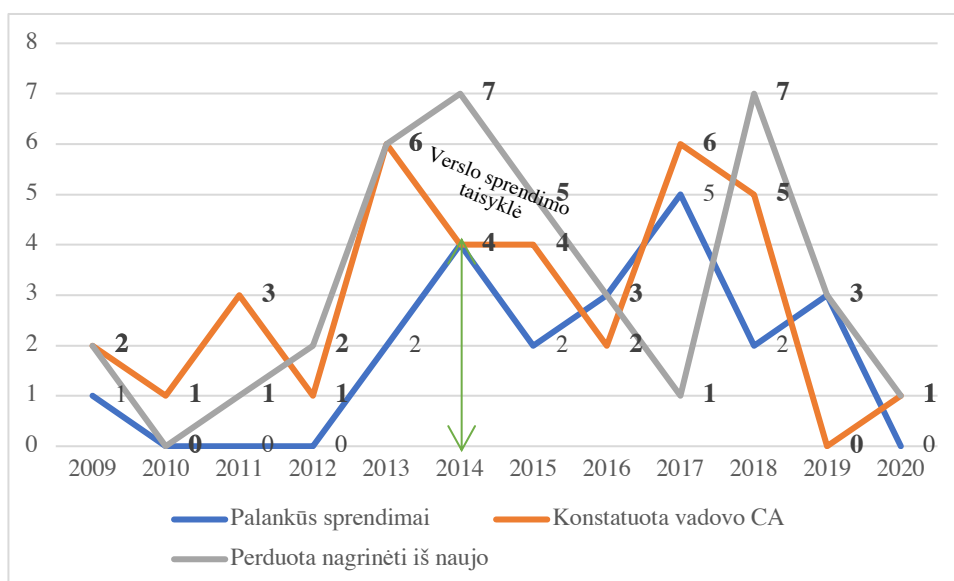
2 lentelė. Bylų skaičius Lietuvos Aukščiausiajame Teisme pagal metus

Antra, palankių vadovams sprendimų priimama mažiau nei nepalankių sprendimų, didelė dalis bylų buvo perduota nagrinėti iš naujo, t.y. bylinėjimasis tęsėsi toliau (žr. 1 paveikslas). Vertinant teisinius bylinėjimosi kaštus, pastarasis sprendimas taip pat vienareikšmiškai nelaikytinas naudingu vadovui, nes kai kuriais atvejais, nepateikus pakankamų duomenų apie patirtas teisines išlaidas, Teismas jų nepriteisia net ir ginčo laimėjimo atveju.

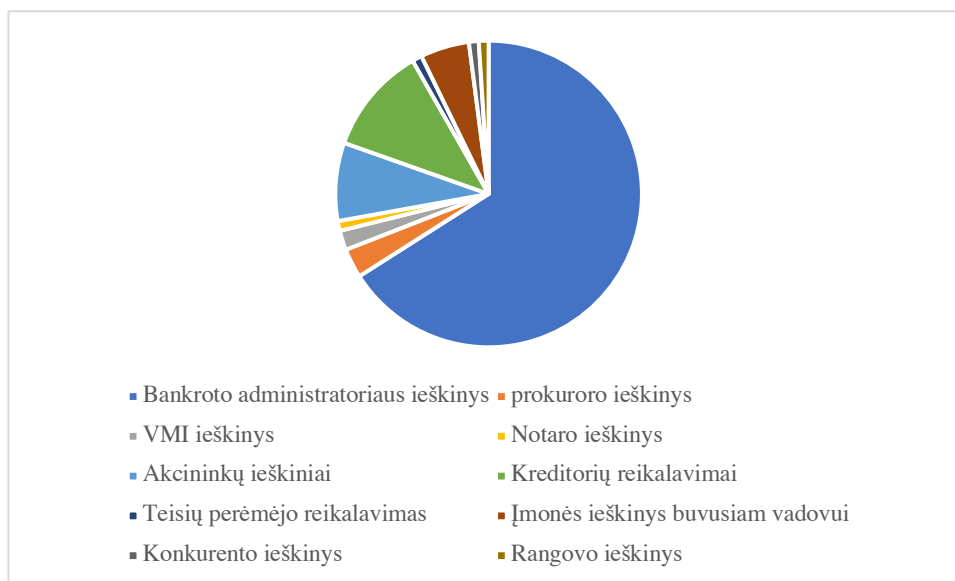
1 paveikslas. Teismo sprendimų pasiskirstymas pagal kategorijas

Trečia, 2014 m. Teismui pradėjus taikyti verslo sprendimo taisyklę, padaugėjo bylų, kuriose priimami palankūs sprendimai vadovams. Pastebėtina ir tai, kad mažėjant vadovo civilinės atsakomybės konstatavimo atvejų, daugėja atvejų, kai byla perduodama nagrinėti iš naujo (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Teismo sprendimų dinamika

Ketvirta, didžioji dalis pareiškiamų ieškinių yra bankroto administratoriaus ieškiniai, ar ieškiniai susiję su įmonės bankrotu, taip pat nereti ir kreditorių reikalavimai ar akcininkų ieškiniai/įmonės reikalavimai buvusiam vadovui (žr. 2 paveikslą).

2 paveikslas. **Ieškinių rūšių pasiskirstymas**

Apibendrinant, atlikto tyrimo rezultatus, svarbu paminėti, kad rezultatai negali būti suabsoliutinami, nes paieškos laukas apėmė ne visus galimai aktualius Teismo sprendimus, analizės metu nebuvo nagrinėti žemesnių instancijų teismų sprendimai (ne visais atvejais kreipiamasi į kasacinį teismą), taip pat neskirta dėmesio išsamesnei analizei, kuri atskleistų sprendimų priėmimo priežastis, tačiau įvertinant tyrimo imtį, laikytinas pakankamu pastebėti dėsningumus, kurie yra aktualūs sprendžiant vadovų civilinės atsakomybės draudimo sutarčių probleminius klausimus, išsikeltus magistro darbo įžangoje.